

Otfried Preussler kao lektirni naslov

Bertović, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:915265>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**MATEJA BERTOVIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**OTFRIED PREUSSLER KAO LEKTIRNI
NASLOV**

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Mateja Bertović

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: OTFRIED PREUSSLER KAO LEKTIRNI
NASLOV**

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Damir Velički

SUMENTOR: izv. prof. dr. sc. Vladimira Velički

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
2. HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	4
3. LEKTIRA.....	5
3.1. POPIS DJELA ZA ČITANJE	5
3.2. BROJ DJELA.....	7
3.3. DNEVNIK ČITANJA	8
3.4. SAT LEKTIRE.....	9
3.5. ULOGA UČITELJA I MOTIVACIJA ZA ČITANJE.....	12
4. OTFRIED PREUSSLER.....	15
4.1. ŽIVOTOPIS	15
4.2. STVARALAŠTVO	16
4.3. PRIZNANJA I NAGRADE ZA RAD	18
4.4. DJELA OTFRIEDA PREUSSLERA U NASTAVI	18
5. MALA VJEŠTICA	20
5.1. NASTANAK DJELA	20
5.2. KRATAK SADRŽAJ	21
5.3. OBILJEŽJA DJELA	23
5.4. ADAPTACIJE PRIČE O MALOJ VJEŠTICI	25
6. PREGLED MATERIJALA ZA OBRADU DJELA MALA VJEŠTICA	26
6.1. AKTIVNOSTI I ZADACI PRIJE ČITANJA DJELA	27
6.2. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA VRIJEME ČITANJA DJELA	28
6.3. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA POJEDINA POGHLAVLJA	29
6.4. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA CJELOVITO DJELO	31
6.5. ZADACI ZA STVARALAČKO IZRAŽAVANJE	33
6.6. ZADACI ZA UNUTARPREDMETNU I MEĐUPREDMETNU KORELACIJU	34
6.7. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA FILM I KAZALIŠNU PREDSTAVU	35
6.8. AKTIVNOSTI I ZADACI NAKON ČITANJA.....	37
6.9. AKTIVNOSTI I ZADACI VEZANI ZA AUTORA DJELA.....	37
6.10. ONLINE ZADACI ZA PROVJERU ČITANOSTI.....	38
7. PRIKAZ PRIRUČNIKA ZA OBRADU DJELA MALA VJEŠTICA	39
8. MOGUĆNOST PRIMJENE NJEMAČKIH MATERIJALA ZA OBRADU DJELA „MALA VJEŠTICA“ U HRVATSKIM ŠKOLAMA.....	40

9. ZAKLJUČAK.....	43
POPIS SLIKA	44
LITERATURA.....	44
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSKOG RADA	48

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu cilj je bio prikazati zašto nastava lektire koja se temelji na prepričavanju djela ili utvrđivanju činjenica iz djela nije primjerena za ostvarivanje ciljeva nastave književnosti, kao i prikazati neke alternativne mogućnosti koje se preporučaju.

Dnevnik čitanja kao i sam sat lektire koji se temelji na prepričavanju činjenica iz djela iz brojnih opravdanih razloga nailaze na otpor učenika pa su u ovom radu prikazane mogućnosti koje učitelji imaju za organizaciju kreativne nastave lektire koja će učenicima pružiti ugodno i pozitivno iskustvo.

Kako se na popisu za lektiru za treći razred nalazi i njemački autor Otfried Preussler, za potrebe ovog rada istraženi su materijali koji se na njemačkom govornom području koriste prilikom obrade djela *Mala vještica*, a koji su dostupni na internetskim stranicama. Rezultati istraživanja pokazali su sličnosti s aktivnostima i zadacima koji se u hrvatskim školama primjenjuju prilikom obrade nekog djela. Te sličnosti odnose se na motivacijske postupke prije čitanja, zadatke nakon čitanja cjelovitog djela kao i na stvaralačke zadatke učenika. Istraživanje materijala ukazalo je na značajnu razliku koja se odnosi na aktivnosti učenika tijekom čitanja djela. Dok u hrvatskim školama učenici u dnevnik čitanja za vrijeme čitanja bilježe podatke iz djela kao što su mjesto i vrijeme radnje, osobine likova ili redoslijed događanja, u školama njemačkog govornog područja učenici umjesto dnevnika čitanja u unaprijed pripremljene obrasce pokraj naslova poglavlja upisuju samo broj stranice na kojoj se to poglavlje pojavljuje ili imena likova iz tog poglavlja. Također, razlika je i količina vremena koja se posvećuje djelu *Mala vještica*. Na njemačkom govornom području za to se djelo sat lektire organizira čak i tri puta, odnosno nakon čitanja određenog broja stranica organizira se sat lektire što u hrvatskim školama zbog nedostatka vremena nije moguće.

Ključne riječi: lektira, Otfried Preussler, Mala vještica

SUMMARY

This thesis has two aims. Firstly, to show that classes of required reading based on retelling the book itself or its facts aren't suitable for literature classes and, secondly, to offer some alternative possibilities which are being recommended.

Reading diary and reading class are both based on retelling the details from the book which often results in students' resistance. This thesis thus indicates some of the alternative possibilities teachers can embrace so as to organize a creative class of reading which will be a positive and enjoyable experience for the students.

Otfried Preussler is one of the German authors whose book *The Little Witch* is on the list of third grade reading. This dissertation displays materials which are used for this book's analysis in German speaking area and can be found on Internet. The results of the conducted research show similarities regarding task and activities used in Croatian schools. Those similarities refer to motivation activities before reading, tasks after reading as well as creative tasks of students. Overview of materials indicates, however, one significant difference when it comes to the act of reading itself. Croatian students tend to write down all the details from the book, such as where and when the story takes place, features of the characters or sequence of the events, whereas German students in their reading templates, next to the chapter title, put only the number of the page where they found the certain chapter or names of the characters from that chapter. Another distinction is amount of time dedicated to the book. In German speaking area, there are three reading classes held for the book *The Little Witch*, each class after a certain amount of pages read. This, on the other hand, in Croatian schools is not possible due to the lack of time.

Key words: required reading, Otfried Preussler, *The Little Witch*

1. UVOD

Iako se djeca još prije polaska u školu susreću s pričama i slikovnicama koje im čitaju njihovi roditelji, odgojitelji ili braća i sestre, dolaskom u školu na satima lektire upoznaju se s novim pristupom istim tim pričama, a njihovi ih učitelji uvode dublje u razumijevanje i doživljaj djela.

Lektira od davnina s razlogom zauzima istaknuto mjesto u nastavi jezika. Iako se u različitim programima za Hrvatski jezik razlikuje broj djela koja učenici čitaju u pojedinom razredu, kao i popisi djela za cjelovito čitanje, što će u ovom radu biti i prikazano, cilj lektire uvijek ostaje isti, a to je razviti ljubav prema čitanju, književni ukus, kao i naviku čitanja.

Razna istraživanja pokazala su da učenici često nemaju pozitivno iskustvo s lektinom. Odbojnost prema lektiri često razvijaju zbog dnevnika čitanja kojeg trebaju pisati za vrijeme čitanja djela, kao i zbog nastave lektire koju doživljavaju kao jednoličnu i dosadnu. U ovom će radu biti prikazano zašto nastava lektire koja se temelji na prepričavanju djela ili utvrđivanju činjenica nije primjerena za ostvarivanje ciljeva nastave književnosti te će biti prikazane neke alternativne mogućnosti koje se preporučaju. Također, biti će prikazana uloga učitelja u cijelom procesu od motiviranja i pripremanja učenika za čitanje do organiziranja sata lektire.

U hrvatskim su se školama na popisu za lektiru za treći razred prema Nastavnom planu i programu iz 2006. godine našla i djela njemačkog autora Otfrieda Preusslera. U ovom će radu biti prikazano zašto su njegova djela primjerena za lektiru u zemljama njemačkog govornog područja te će biti istraženi materijali koji su dostupni na internetskim stranicama, a koji se na njemačkom govornom području koriste na nastavi prilikom obrade djela *Mala vještica*. Ti će materijali biti uspoređeni s načinom obrade lektire u hrvatskim školama te će biti prikazano koji se materijali mogu primijeniti i u hrvatskim školama.

2. HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Hrvatski jezik kao nastavni predmet u hrvatskim školama obuhvaća nekoliko predmetnih područja. Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006. godine ta područja su: hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje, medijska kultura te, izuzetno u prvom razredu osnovne škole, početno čitanje i pisanje. Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik iz 2019. godine donosi nešto drugačiju podjelu predmetnih područja, a to su: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo te kultura i mediji. U oba nastavna programa pojavljuje se područje književnost kao sastavni dio nastavnog predmeta Hrvatski jezik. Nastava književnosti temelji se na čitanju i recepciji književnih tekstova. Prema Rosandiću (2005) književnost kao područje nastavnog predmeta Hrvatski jezik obuhvaća književnoumjetničke i književnoznanstvene sadržaje, a u nižim razredima osnovne škole prednost imaju književnoumjetnički tekstovi. Rosandić (2005) također navodi i sljedeće kriterije za izbor sadržaja u nastavi književnosti:

- estetski kriterij (odabiru se reprezentativna i antologijska djela nacionalne i svjetske književnosti)
- nacionalni kriterij (prednost se daje djelima iz nacionalne književnosti)
- recepcijski kriterij (odabiru se djela koja su u skladu s doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika)
- pedagoški kriterij (u obzir se uzima odgojna uloga djela).

U Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik navedeno je da čitanje tekstova nacionalne književnosti „učenicima omogućuje stjecanje književnoga znanja, književne kulture i kulturnog identiteta“, dok čitanje tekstova svjetske književnosti omogućuje „razvijanje kulturne kompetencije i međukulturnog razumijevanja“ (MZOS, 2019, str. 3). Čitajući na nastavi Hrvatskog jezika kraća književnoumjetnička djela ili ulomke iz djela u svojim čitankama te čitajući cjelovita književna djela kod kuće, učenici postupno, kroz osnovnoškolsko, a zatim i srednjoškolsko obrazovanje ostvaruju zadaće čitateljskog odgoja. Te zadaće prema Rosandiću (2005) su:

- dostići/postići određenu razinu književnoga obrazovanja
- razviti kulturu čitanja, stvaralačke sposobnosti i književni ukus
- omogućiti bogatiji, sadržajni i suptilniji život
- izgraditi cjelovit pogled na svijet.

3. LEKTIRA

Sastavni dio književnosti je i lektira. Pojam lektira odnosi se na samostalno izvannastavno čitanje književnih djela s ponuđenog popisa kojeg učenici dobivaju na početku školske godine. Učenici tijekom jedne školske godine moraju, ovisno o razredu, pročitati određeni broj lektirnih naslova, a nakon svakog pročitano naslova organizira se i sat lektire.

3.1. POPIS DJELA ZA ČITANJE

Kao što je prethodno spomenuto, učenici u svakom razredu moraju pročitati određeni broj djela s lektirnog popisa. Taj popis sastavni je dio svakog programa.

U Nastavnom planu i programu za svaki razred navedeni su autori i djela koja su preporučena za čitanje u tom razredu. Važno je napomenuti kako se na popisu za svaki pojedini razred nalazi više djela nego što ih učenici doista trebaju i pročitati. Tako je u prvom razredu na lektirnom popisu ukupno 14 autora, u drugom njih 19, u trećem razredu 20 autora, a u četvrtom 25, a kod nekih autora nudi se i mogućnost izbora između nekoliko njihovih djela. Također, u Nastavnom planu i programu točno se navodi koja su djela s popisa obavezna za čitanje, a o čitanju ostalih djela učenici se dogovaraju s učiteljem.

U Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik situacija je nešto drugačija. Taj program sadrži isključivo popis obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje po skupinama razreda. Za prvi i drugi razred navedeno je ukupno 6 djela: 3 djela braće Grimm te 3 djela Hansa Christiana Andersena, dok je od trećeg do petog razreda navedeno ukupno samo 5 autora: Ivana Brlić Mažuranić i djelo Čudnovate zgrade šegrta Hlapića, Mato Lovrak s djelima Vlak u snijegu i Družba Pere Kvržice, Ivan Kušan s djelom Koko u Parizu, a kod Zvonimira Baloga, kao i kod Grigora Viteza moguć je izbor iz poezije. Preostala izborna djela koja učenici trebaju pročitati u pojedinim razredima izabire njihov učitelj „On sam, prema svojoj profesionalnoj procjeni i interesima, prije stečenim znanjima i potrebama učenika u pojedinome razrednome odjelu odabire izborna književna djela za cjelovito čitanje i djela za čitanje na ulomcima“ (MZO, 2019, str. 64).

Rosandić (2005) navodi kriterije po kojima se izabiru djela koja se stavljaju na popis za samostalno čitanje. Na popisima se tako nalaze reprezentativna te antologijska djela nacionalne, ali i svjetske književnosti, a sva djela trebaju biti primjerena doživljajno-

spoznajnim mogućnostima učenika na pojedinom obrazovnom stupnju. Osim tih kriterija, Rosandić (2005) navodi kako se izbor djela za pojedini razred temelji i na tematskoj i vrstovnoj raznovrsnosti. Tematska raznovrsnost odnosi se na teme, odnosno tematske krugove koji se pojavljuju u pojedinim razredima. Rosandić navodi da se u prvom razredu pojavljuje između šest i osam tematskih krugova, a to su „djeca, životinje i biljke, priroda, roditeljski dom, stvari, uzbudljivi doživljaju, putovanja, igračke i sl.“ (Rosandić, 2005, str. 52). Broj tema povećava se iz razreda u razred, a važno je napomenuti da se teme koje su prethodno otvorene u jednom razredu, u sljedećem razredu dodatno proširuju. Kriterij vrstovne raznovrsnosti odnosi se na izbor različitih vrsta tekstova za cjelovito čitanje iz svih književnih rodova, odnosno na zastupljenost bajki, slikovnica, fantastičnih priča, pripovijedaka, stripova, različitih vrsta romana, basni, igrokaza i drugih vrsta na lektirnim popisima.

Radeći analizu popisa lektirnih djela iz Nastavnog plana i programa, Gabelica i Težak (2019) utvrdile su da su pojedine književne vrste neravnomjerno raspoređene, odnosno da u pojedinim razredima neke književne vrste potpuno izostaju s popisa.

„Analizom lektirnih popisa primjećuje se da se djeca u četiri godine susreću s vrstovno vrlo raznolikim djelima. Ipak, na razini jednoga razreda često se događa da pojedina književna vrsta potpuno izostaje. Smatramo da je nužno nekom se književnom vrstom baviti tijekom više godina školovanja jer se na taj način omogućuje postupno, a stoga i dublje razumijevanje (Gabelica i Težak, 2019, str. 105).

Problemu vrstovne raznovrsnosti moguće je doskočiti organizacijom popisa lektire prema novom Kurikulumu. Prema Kurikulumu učitelji imaju autonomiju izabirati djela za izbornu čitanje čime se otvara prostor za nešto ravnomjerniju raspoređenost književnih vrsta po razredima, ali to i dalje ovisi o preferenciji svakog pojedinog učitelja.

U Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik učiteljima se preporuča da prilikom sastavljanja popisa djela za cjelovito čitanje u prvi plan stave suvremene tekstove te da se učenici s temama i književnim vrstama upoznaju na suvremenim tekstovima „Za polazište pri ovladavanju odgojno-obrazovnim ishodima predlaže se rad na suvremenim tekstovima iz hrvatske i svjetske književnosti od kojih se prema načelima postupnosti i aktualizacije dolazi do književnih tekstova starijih razdoblja i poetika“ (MZO, 2019, str. 64). Takav pristup sastavljanju popisa djela za cjelovito čitanje razlikuje se od prijašnjih pristupa kod kojih se prednost davala reprezentativnim i antologijskim djelima nacionalne i svjetske književnosti.

Gabelica i Težak (2019) predlažu još nekoliko kriterija koje učitelji mogu uzeti u obzir prilikom sastavljanja lektirnog popisa, a to su:

- kriterij književnoumjetničke vrijednosti nekog djela (prilikom izbora djela prednost pred djelima pedagoške vrijednosti treba dati djelima veće književnoumjetničke vrijednosti)
- kriterij prilagodbe pristupa književnome djelu prema doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika (ukoliko je odabrano djelo opsegom neprimjereno učeniku, potreban je angažman učitelja u posredovanju djela učenicima)
- kriterij povezanosti sa školskim programom (izbor djela koja koreliraju sa sadržajima ostalih nastavnih predmeta)
- kriterij raznolikosti (u pojedinom razredu treba biti zastupljeno više književnih vrsta, a pojedine vrste važno je uključivati u lektiru kroz više razreda)
- kriterij učeničkog ukusa (na popis valja uključiti i djelo prema interesima učenika)
- kriterij dostupnosti knjiga (prilikom sastavljanja popisa u obzir uzeti koliko je primjeraka pojedinog djela dostupno u knjižnici te je li djelo dostupno u digitalnoj verziji).

3.2. BROJ DJELA

Tijekom jedne školske godine učenici samostalno čitaju određeni broj književnih tekstova. Kao što se i popisi djela za lektiru razlikuju u različitim programima za Hrvatski jezik, tako se razlikuje i broj djela predviđenih za čitanje u pojedinom razredu.

U Nastavnom planu i programu pokraj popisa za lektiru navedeno je i koje djelo s popisa je obavezno, kao i broj djela koje je potrebno pročitati u tom razredu. Tako u Nastavnom planu i programu stoji da je u prvom razredu osnovne škole potrebno pročitati četiri djela te da je prvo djelo s popisa obavezno. U drugom razredu broj djela raste pa učenici trebaju pročitati njih pet, a prvo djelo s popisa također je obavezno kao i u prethodnom razredu. U trećem i četvrtom razredu učenici trebaju pročitati ukupno sedam djela tijekom školske godine, a sada su prva dva djela s popisa obavezna.

U Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik navedeno je da učenici u prvom i drugom razredu osnovne škole trebaju pročitati po deset književnih tekstova, od kojih

su dva djela s popisa obaveznih tekstova, a osam djela predlaže učitelj. Od trećeg do osmog razreda učenici čitaju nešto manji broj cjelovitih književnih tekstova, njih osam, a dva su, kao i u prethodnom razdoblju, s popisa obaveznih djela. U Kurikulumu je također navedeno da učenici tijekom jedne školske godine čitaju i jedno djelo po vlastitome izboru, ali se i napominje da taj broj nije ograničavajući te da je poželjno poticati učenike na čitanje više djela iz užitka.

3.3. DNEVNIK ČITANJA

Kada učenici dobiju zadatak pročitati neko lektirno djelo s popisa, taj zadatak obuhvaća i pisanje bilježaka o djelu, odnosno vođenje dnevnika čitanja. Dnevnik čitanja posebna je bilježnica za lektiru u koju učenici upisuju određene podatke iz djela, a složenost bilježaka mijenja se s obzirom na razred i na djelo koje čitaju. Što su učenici stariji, složeniji su i zadaci koje učenici moraju obaviti tijekom čitanja.

U svoje bilježnice za lektiru učenici najčešće zapisuju naslov djela i ime pisca, likove i njihove osobine te mjesto i vrijeme radnje, a način bilježenja kao i zadaci dogovaraju se s učiteljem prije čitanja lektirnog djela.

Lučić-Mumlek ističe da se težište pisanih bilježaka treba mijenjati za svaki lektirni naslov da „dnevnik čitanja ne postane samo mjesto jednoličnog pisanog prepričavanja odjeljaka, događaja, mjesta nabiranja likova, prepisivanja pjesama ili zaokruživanja odgovora“ (Lučić-Mumlek, 2002, str. 53) pa tako predlaže da težište pisanih bilježaka kod jednog djela bude usmjereno na uočavanje mjesta i vremena radnje, kod sljedećeg djela na događaje i likove, a kod sljedećeg na nešto treće.

Preduvjet za vođenje dnevnika čitanja je da učenici nauče pisati slova pa sukladno tome Rosandić (2005) navodi da se oni uvode tek od drugog razreda osnovne škole. Međutim, Lučić-Mumlek navodi da se dnevnici primjenjuju već od prvog razreda „vođenje bilježaka ostvaruje se u kontinuitetu od prvoga do četvrtoga razreda uporabom vertikalno-spiralnog pristupa, poštujući doživljajno-spoznajne mogućnosti učenika“ (Lučić-Mumlek, 2002, str. 52). Autorica objašnjava da učenici prvog razreda koji još ne znaju pisati u početku bilježnicu za lektiru koriste kako bi nacrtali lik iz djela ili neki doživljaj priče, tada ime pisca preslikavaju s ploče „a tek kada nauče pisati, pod učiteljevim nadzorom i po predlošku, proširuju sustav svojih bilježaka novim, složenijim zadatkom“ (Lučić-Mumlek, 2002, str. 58).

U istraživanju čitateljskih navika, kojeg su 2014. godine pod mentorstvom profesorice Marine Gabelica provele studentice Učiteljskog fakulteta, utvrđeno je da je vođenje dnevnika čitanja za učenike veći problem od samog čitanja djela.

„Zanimljivo je da učenici kao glavni problem lektire navode pisanje dnevnika čitanja (53%) koji zahtijeva dodatno vrijeme i često se sastoji od šabloniziranih tipova zadataka. Svođenje književnoga djela na činjenice odbija učenike od čitanja i zasigurno ne pridonosi razvoju čitateljskih navika“ (Gabelica i Težak, 2019, str. 105).

Gabelica i Težak (2019) osim šabloniziranih tipova zadataka i svođenja djela na činjenice, navode još dva problema vezana uz dnevnike čitanja, a to su ocjenjivanje dnevnika kao i prekidanje imerzije prilikom pisanja bilježaka. Mnogi učitelji dnevnike čitanja koriste kako bi ocijenili učenika i provjerili njegovo razumijevanje djela. Gabelica i Težak (2019) problem vide u tome što učenici u te dnevnike zapisuju i svoje mišljenje i doživljaje djela, dakle, nešto što je osobno i intimno, a učitelji kasnije upravo to i ocjenjuju.

Kao najveći problem Gabelica i Težak (2019) navode prekidanje imerzije prilikom zapisivanja bilježaka jer se kod učenika, u trenutku kada u ruke uzimaju bilježnicu kako bi u nju zapisali neki podatak iz djela, prekida uživanje u to djelo i njihov fokus se iz djela prebacuje na pisanje bilježaka.

3.4. SAT LEKTIRE

Sat lektire organizira se nakon što je prošlo vrijeme određeno za čitanje pojedinog lektirnog djela i svojevrsni je nastavak samostalnog učeničkog rada s tekstem. Međutim, to nije slučaj i u prvom razredu kada učenici još nisu svladali početno čitanje i pisanje. Tada se nastava lektire ne temelji na izvannastavnom čitanju, već je učitelj taj koji na satu čita ili pripovijeda svojim učenicima te ih na taj način uvodi u svijet književnosti.

Osim sata lektire koji se organizira nakon čitanja književnoumjetničkog teksta, a kojeg Rosandić (2005) naziva lektirnim satom raspravljanja, produbljanja i problemskim satom, prema Rosandiću (2005), sat lektire može biti i uvodni/motivacijski sat, koji služi za buđenje zanimanja za čitanje te kao priprema za pisanje bilježaka, sat preporučivanja lektirnih knjiga koji se organizira u knjižnici na početku školske godine, te sat susreta s piscem koji također služi kao motivacija za čitanje pojedinog lektirnog djela.

Iako je sat lektire još jedan sat književnosti, Lučić-Mumlek (2002) ističe da se od ostalih satova književnosti razlikuje zbog činjenice da učenici dolaze pripremljeni na sat, odnosno da su pročitali lektirno djelo i napravili bilješke u dnevniku čitanja koje će aktivno koristiti na nastavi lektire.

Nastavni sat lektire često se organizira na način da učitelji provjeravaju koliko su učenici razumjeli djelo, odnosno kako su zapamtili likove, određene situacije, mjesto i vrijeme radnje ili kako su zapamtili neke pouke. Drugim riječima rečeno, sat lektire često je organiziran kao frontalni sat provjere na kojem učitelj postavlja pitanja, a učenici daju odgovore. Međutim, na lektirnom satu koji je organiziran na takav način izostaje interakcija učenika s književnim djelom koja bi trebala biti temelj jednog lektirnog sata, nema razmjene i produbljivanja mišljenja i ideja, kao ni mjesta za učeničku kreativnost.

Kako bi na satu lektire umjesto prepričavanja djela u prvom planu bila upravo učenička kreativnost, Štanger-Velički (1996) izdala je dvije zbirke kreativnih zadataka za rad na tekstu za učenike nižih razreda. Zadaci koji se nalaze u zbirkama omogućuju učenicima da se izraze pismeno, scenski ili likovno te da na taj način nakon čitanja ostanu u aktivnom odnosu s djelom, da se s pročitanim djelom još više povežu i postanu dio njega te da kroz zadatke bude potaknuta njihova mašta kao i kreativno stvaralaštvo. Ovakav oblik zadataka na satu lektire ima prednost pred frontalnim radom i prepričavanjem djela jer „Tek kad učenici shvate da su oni zaista aktivni sudionici zbivanja, da im književno djelo pruža bezgranične mogućnosti djelovanja i stvaralačkoga rada, bit će postignuti ciljevi nastave književnosti (Štanger-Velički, 1996a, str.3)

Kako sat lektire ne bi bio mjesto provjeravanja činjenica iz djela, već mjesto produbljivanja razumijevanja, mjesto dodatnog istraživanja i dubljeg upoznavanja književnog teksta na kojem će prevladavati ugodna i suradnička atmosfera, Gabelica i Težak (2019) u djelu *Kreativni pristup lektiri* nude mnoštvo prijedloga i ideja za organizaciju sata lektire. Naime, Gabelica i Težak (2019) ističu da je u već ranije spomenutom istraživanju čitateljskih navika (2014) utvrđeno da učenici problem kod lektire, osim kod dnevnika lektire, vide i u pristupu obrade nekog djela na satu lektire, odnosno u nedovoljno zanimljivim i kreativnim satima.

Često se događa da učitelji različitim književnim djelima pristupaju na isti način, odnosno, u organizaciji nastave lektire posežu za prije isprobanim modelom sata koji im se pokazao kao uspješan. Učitelji za različite lektirne naslove koriste već isprobane

motivacije, isti redoslijed aktivnosti, iste oblike rada ili oblike stvaralačkog izražavanja. Međutim, takav se pristup obradi lektirnih djela može negativno odraziti na učenike te kod njih izazvati zasićenje. Učenici tako dobivaju dojam da su svi sati lektire isti što vodi gubitku motivacije za čitanje idućeg lektirnog naslova.

Sat lektire učenicima treba biti pozitivno iskustvo, a svakom se književnom djelu zbog toga treba pristupiti individualno, ne koristeći uvijek jedan pristup. Učenicima je na satu lektire kroz različite aktivnosti i raznolike oblike rada važno omogućiti aktivan susret s književnim tekstom te recepciju istoga zbog činjenice da se učenici, pogotovo oni u nižim razredima „poistovjećuju s književnim likovima, koje, kao i fabulu, živo zamišljaju i duboko emotivno proživljavaju, uživljavajući se u fabulu tijekom osobnog čitanja i učiteljeva čitanja i pričanja“ (Lučić-Mumlek, 2002, str. 22).

Upravo zbog te činjenice važno je da učitelji, osim ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva, omoguće da učenicima sat lektire, kao i cjelokupno iskustvo s knjigom bude pozitivno. Ako je komunikacija učenika s književnoumjetničkim tekstom na nastavi bila uspješna, ako su učenici uživali u aktivnostima i raznolikom oblicima rada s tekstom, sasvim je sigurno da će poželjeti još takvih sati lektire, biti će motivirani za čitanje novih lektirnih naslova, a ni pripremanje bilježaka koje će moći iskoristiti na nastavi neće im više biti naporno ili zamorno. Kako bi učenici doživjeli uspješnu komunikaciju s tekstom na nastavi lektire, Gabelica i Težak (2019) preporučaju da aktivnosti na satu lektire bude organizirane na način da potiču znatiželju kod učenika što će voditi tome da učenici, u ovom slučaju intrinzično motivirani, aktivno istražuju lektirno djelo.

Iako svako lektirno djelo koje učenici čitaju nosi i neke pedagoške poruke koje se na satu lektire dodatno osvještavaju, upravo se kroz dobro organizirane aktivnosti koje bude znatiželju učenika i kroz koje se učenici dodatno uživljavaju u djelo aktivno ga istražujući kroz sva osjetila i različite oblike rada, ostvaruje i mogućnost da učenici, osim pedagoških poruka, pozornost obrate i na osobitosti djela po kojima je ono karakteristično, a koje su važne zbog doživljaja i spoznaje djela.

Nastava lektire, ovisno o pojedinom književnom djelu, može se organizirati u različitim metodičkim sustavima. Iako bi veći dio sata lektire trebao biti posvećen analizi teksta, iznimno je važno pozornost posvetiti doživljaju djela koji može biti poticaj za analizu i temeljitije istraživanje „Da bismo na satu lektire došli do traženih spoznaja o djelu, prvotno je potrebno da djelo – doživimo. Doživljaj može uroditi intrinzičnom potrebom da se djelo istraži. Dubinsko doživljavanje uvelike ovisi o –

uživljavanju, to jest imerziji“ (Gabelica i Težak, 2019, str. 140). Kako u analizi djela ta imerzija odnosno potpuna uživljenost učenika u djelo ne bi bila prekinuta pitanjima koje učitelj postavlja i kojima učenike uvodi u dublje istraživanje teksta, Gabelica i Težak (2019) predlažu sljedeće aktivnosti umjesto postavljanja pitanja:

- aktivnosti „bivanja u liku“, igre uloga – učenik umjesto opisivanja nekog lika ili navođenja njegovih osobina „postaje“ taj lik, preuzima njegovu ulogu i opisuje što radi, zašto se ponaša na određeni način
- aktivnosti koje traže transponiranje učenika u priču – učenik se postavlja u neku situaciju iz djela u kojoj se nalazio lik i pritom objašnjava kako se osjeća, što planira poduzeti i slično
- aktivnosti koje se temelje na korištenju većeg broja osjetila – u analizi djela kroz unaprijed pripremljene aktivnosti učenici koriste miris, sluh, dodir, okus
- interpretativne aktivnosti u kojima je učenik aktivan istraživač sadržaja – učenici samostalno kroz istraživanje teksta rješavaju neki postavljeni problem (primjerice u radu na postajama za istraživanje priče ili likova).

Učenici su u istraživanju čitateljskih navika 2014. godine (Gabelica i Težak), izjavili da su im upravo takvi sati lektire, u kojima kroz igru uloga mogu prikazati lika, sati u kojima kroz dramatizacije mogu prikazati neke scene ili sati koji uključuju razne aktivnosti poput izrade plakata i stripova, sati koji su im zanimljivi i zbog kojih radije čitaju lektiru. Sve to učiteljima bi trebala biti dobra povratna informacija i motivacija za organiziranje aktivnih i kreativnih sati lektire koji neće biti samo još jedno provjeravanje činjenica iz djela i kojima će učenici biti potaknuti da steknu naviku i potrebu za čitanjem, što je i jedan od odgojno-obrazovnih ciljeva navedenih u kurikulumu.

3.5. ULOGA UČITELJA I MOTIVACIJA ZA ČITANJE

Kada je riječ o lektiri, ali i o čitanju općenito, vrlo je važno istaknuti ulogu učitelja u cijelom tom procesu. Prikazujući lektiru kao dio nastave književnosti, različiti autori upotrebljavaju različite termine kako bi opisali ulogu učitelja. Rosandić (2005) tako opisuje učitelje kao priređivače školske lektire koji posreduju između djela i čitatelja, dok Lučić-Mumlek (2002) za učitelje koristi termine posrednici knjige i podučavatelji čitanja.

Uloga učitelja u cijelom procesu čitanja teško se može svesti na nekoliko termina jer su učitelji osobe koje širokim spektrom aktivnosti aktivno sudjeluju u tom procesu. Učitelji uvode učenika u svijet čitanja podučavajući ga početnom čitanju, učitelji čitaju i pripovijedaju učenicima, oni izabiru djela koja će se naći na popisu za lektiru, upućuju učenike u izvannastavno čitanje i usmjeravaju kako u djelu prepoznati bitno, uvode učenike u aktivno čitanje i pisanje bilježaka u dnevnik čitanja, učitelji planiraju i organiziraju sate lektire, motiviraju učenike na čitanje, vode ih kroz interpretaciju djela do doživljaja i spoznaje, ali i puno više od toga.

Učitelji, kada je riječ o čitanju, značajnu ulogu imaju već od prvog razreda i prvog susreta učenika sa slovima jer su oni osobe koje učenike uvode u svijet čitanja podučavajući ih početnom čitanju. Iako tada učenici tek stječu vještinu čitanja i ne mogu sami čitati cjelovite tekstove, ulogu čitača preuzimaju upravo učitelji koji ih na taj način uvode u svijet književnosti. Učitelji učenicima svakodnevno čitaju, pripovijedaju, rade dramatizacije, a sve to kako bi učenicima čitanje prikazali kao vještinu koja pruža zadovoljstvo i ugodu, kako bi im otvorili vrata u svijet književnosti i kako bi ih potaknuli na druženje s knjigom. Iako su se učenici zasigurno i prije polaska u školu susreli sa slikovnicama i pričama koje su im čitali roditelji ili starija braća i sestre, učitelji dobro planiranim aktivnostima uvode učenika dublje u razumijevanje i doživljaj djela. Kada učenici upoznaju sva slova i kada su svladani početni koraci za uspješno čitanje, učitelji im zadaju kraće tekstove za samostalno čitanje kod kuće, a sve kako bi ih naviknuli na čitanje i samostalan rad s knjigom. Učitelji pritom usmjeravaju učenika kako čitati, kako si osigurati ugodno mjesto za čitanje i organizirati vrijeme, na što obraćati pozornost prilikom čitanja te kako prepoznati bitne informacije u tekstu. Kod zadavanja lektirnih naslova za čitanje kod kuće, učitelji učenicima također zadaju i jasne i detaljne upute za pisanje bilježaka u bilježnice za lektiru. Učitelji za svaki lektirni naslov prilagođavaju zadatke za bilježenje u dnevnik čitanja, ali i prilagođavaju po potrebi sustav bilježaka prema sposobnostima učenika u razredu. Učitelji u procesu čitanja preuzimaju i ulogu motivatora koji učenike treba poticati, ali i zainteresirati za čitanje kako čitanje ne bi doživljavali kako kaznu ili zadaću koja mora biti riješena kako bi se izbjegla negativna ocjena.

Učitelji svojim znanjem, iskustvom i stručnošću učenicima trebaju približiti knjigu te ih potaknuti na čitanje, a svaki dobar učitelj pronaći će put i način kako da čitanje i

knjigu približiti djetetu te način kako da čitanje postane aktivnost koja predstavlja radost i zadovoljstvo.

„U sustavu motiviranja značajnu ulogu ima nastavnikova ličnost, nastavnikovo osobno opredjeljenje prema umjetnosti riječi. Ukoliko je nastavnik osobno zainteresiran za određeni metodički problem, neće imati teškoća ni u pronalaženju sadržaja, ni oblika kojima će motivirati učenike.“ (Vranjković, 2011, str.197).

Gabelica i Težak navode sljedeće vrste motivacija koje su potrebne kada je riječ o lektiri:

- motivacija za čitanje općenito – učitelji ukazuju učenicima na važnost čitanja, zašto je ono bitno i što pozitivno donosi
- motivacija prije čitanja lektirnog djela – učitelji prije čitanja pojedinog lektirnog naslova potiču zanimanje učenika za čitanje tog djela. Lučić-Mumlek (2002) navodi nekoliko ideja za poticanje motivacije: interpretativno čitanje odjeljka iz djela, slušanje radioemisije na temu iz djela, gledanje kazališne predstave ili filma, navođenje zanimljivih podataka o autoru, zadavanje pitanja na koja učenici mogu dati odgovor tek nakon čitanja
- motivacija tijekom čitanja lektirnog djela – ukoliko je djelo opsežnije, učitelji se moraju pobrinuti da održe motivaciju učenika kako ne bi odustali od čitanja pa svakih nekoliko dana kroz razgovor, primjerice postavljanjem pitanja ili zagonetki, mogu pratiti njihov napredak i razumijevanje pročitano
- motivacija nakon čitanja lektirnog djela – učitelji se trebaju pobrinuti da učenici i nakon sata lektire promišljaju o djelu te da ga na neki način povezuju sa svojim svakodnevnim životom.

Blažević naglašava važnost motivacije na samom satu lektire i njezino značenje za daljnje čitanje:

„Ako učenika naviknemo da je sat lektire uvijek nešto novo i drugačije, dat ćemo si posla, ali će vrlo vjerojatno nakon nekog vremena sami učenici preuzimati dio posla i sami se hvatajući u koštac s iznalaženjem novih pristupa. Ako smo dovoljno zanimljivi, onda je za očekivati da će se potruditi pročitati djelo kako bi mogli biti aktivni dio procesa. (Blažević, 2007, str.97)

Osim spomenute motivacije za obradu djela na satu lektire, učitelji prilikom organizacije sata lektire u obzir uzimaju i brojne druge segmente. Za svaki književnoumjetnički tekst koji se čitao kao lektira, učitelji odabiru primjereni metodički sustav, uzimajući pritom u obzir ciljeve i zadaće koje je potrebno ostvariti

na tom satu, mogućnosti učenika i njihove interese, a svemu onda prilagođavaju i nastavna sredstva i pomagala.

Učitelji osim prethodno navedenih zadaća i uloga imaju važnu ulogu pri odabiru djela za čitanje. Kada je riječ o Nastavnom planu i programu, učitelji imaju zadaću izabrati izborna djela za čitanja s predloženog popisa za pojedini razred, a kada je riječ o Kurikulumu, učitelji imaju autonomiju samostalno sastaviti popis izbornih djela za cjelovito čitanje i to na temelju vlastitih interesa, iskustva, vlastite procjene te mogućnosti i interesa svojih učenika.

U Nastavnom planu i programu iz 2006. godine na popisu djela za lektiru za treći razred našla su se i djela njemačkog autora Otfrieda Preusslera. Sljedeća poglavlja prikazati će životopis i stvaralaštvo tog autora, kao i primjenu nekih njegovih djela u nastavi.

4. OTFRIED PREUSSLER

4.1. ŽIVOTOPIS

Otfried Preussler njemački je pisac rođen 20. listopada 1923. godine u Reichenbergu, gradiću na sjeveru Češke na tromeđi Češke, Njemačke i Poljske. Preusslerovi roditelji bili su učitelji - majka je podučavala njemački, geografiju i povijest, a otac je bio učitelj djece s poteškoćama. Osim što je bio učitelj, njegov otac bio je zaljubljenik u istraživanje prirode i povijesti svoje domovine, a uz to, skupljao je i češke narodne priče. Još kao dječak, Preussler je tako imao priliku putovati s ocem i tragati za nepoznatim pričama. Često su večeri provodili sjedeći uz petrolejsku lampu i slušajući priče o čarobnjacima, vješticama, vodenjacima i duhovima koji će kasnije postati glavni likovi njegovih priča. Preussler je u doticaj s pričama, osim putujući i istražujući s ocem, dolazio i u bogatoj obiteljskoj knjižnici, a najveći i nepresušni izvor priča bila mu je baka Dora. Sve su to bili poticaji i motivacija da se već kao dijete posveti pisanju priča.

Tek nakon što je 1942. godine maturirao u svom rodnom Reichenbergu, Otfried Preussler napušta grad i odlazi u vojnu službu na istočnu frontu gdje je i dalje bio posvećen pisanju. Kada je imao 21 godinu, Preussler je kao poručnik završio u sovjetskom zatočeništvu. Sljedećih pet godina proveo je u nekoliko ruskih logora, a oslobođen je 1949. godine.

Nakon oslobađanja iz zatočeništva, Preussler se vraća u domovinu gdje se oženio s Annelies Kind. Sa suprugom je živio u blizini Rosenheima, a imali su tri kćeri - Renate, Regine i Susanne. Nakon služenja u ratu i zatočeništva, a potaknut pedagoškim radom svojih roditelja, Otfried Preussler odlučio je postati učitelj. Kako bi prehranio svoju obitelj za vrijeme studija, Preussler je počeo raditi kao reporter te je pisao priče za dječje radijske emisije.

Nakon završenog studija Preussler je od 1953. do 1970. godine radio kao učitelj, svojedobno je bio i ravnatelj škole u Rosenheimu, a nakon toga odlučuje se posvetiti isključivo pisanju. Osim što je pisao knjige za djecu, Preussler je značajan dio slobodnog vremena posvećivao djeci odgovarajući na njihova pisma koja su mu svakodnevno pristizala. Preussler je svakodnevno sa svih krajeva svijeta dobivao desetine pisama u kojima su mu djeca postavljala pitanja o njegovom životu, o pisanju, u kojima su tražili da nastavi neku priču, ali mu i davali prijedloge kako da napiše nastavak nekog svog djela. On im je u odgovorima na pisma otkrio da je počeo pisati još kao dvanaestogodišnjak, ali i razloge zašto piše dječje knjige - jer voli djecu i jer je i sam kao dijete volio slušati, ali i pričati priče. Na službenoj internetskoj stranici Otfrieda Preusslera nalazi se podatak da je u njegovom arhivu pronađeno više od 10 000 dječjih pisama.

Otfried Preussler bio je aktivan i na društvenom polju, a posebno se angažirao oko dječje ortopedske bolnice u Aschau. On je naime bio suosnivač udruge koja se brinula o djeci pacijentima i njihovim roditeljima kada im je bila potrebna pomoć.

Koliko je Preussler bio priznat i cijenjen za cijelog svog života govori i činjenica da je još 1976. godine, kada je imao 53 godine, po njemu nazvana škola, a danas po njemu ime nosi više od 20 škola. Otfried Preussler umro je 18. veljače 2013. u krugu svoje obitelji u Rosenheimu. Još za života svoje književno nasljeđe Preussler je ostavio nacionalnoj knjižnici u Berlinu.

4.2. STVARALAŠTVO

Otfried Preussler počeo je s pisanjem još kao dvanaestogodišnjak. Kada je imao 17 godina napisao je roman za mlade *Erntelager Geyer* koji je otkriven tek 2015. godine u nacionalnoj knjižnici. Prvo značajno djelo objavio je 1956. godine. Bio je to *Mali vodenjak*. Samo godinu dana poslije, 1957. godine, za svoj prvijenac dobio je i posebno priznanje - Njemačku nagradu za dječju knjigu. Preussler tada ulazi u

partnerstvo s izdavačkom kućom Thienemann iz Stuttgarta, a još iste te godine objavljuju i njegovo drugo poznato djelo - *Malu vješticu*. Preussler je izjavio da je većina njegovih priča nastala iz svakodnevnice s njegove tri kćeri, a priču o maloj vješnici pričao im je prije spavanja kako bi prevladale strah od zlih vještica.

Godine 1962. Otfried Preussler objavio je priču *Razbojnik Hotzenplotz* koja je naišla na veliki interes kod djece. Iako Preussler tada nije imao plan pisati nastavak tog djela, na to su ga ipak nagovorili njegovi čitatelji šaljući mu pisma, dajući mu prijedloge i nagovarajući ga na nastavak priče koji je i objavljen 1969. godine. Međutim, u tom nastavku Preussler je „zaboravio” preobratiti jednog začaranog lika u njegovo prvotno stanje, a kako bi to ispravio, 1973. godine objavio je još jedan nastavak, *Hotzenplotz 3*. U tom periodu, između objavljivanja nastavaka o razbojniku Hotzenplotzu, Preussler je objavio još neka djela. Godine 1962. preveo je i objavio pod naslovom *Kater Mikesch* svoju interpretaciju djela *Kocour Mikeš*, češkog autora Josefa Lada, a godine 1966. izdao je djelo *Mali duh*. U djelima *Dogodovštine jakog Vanje* i *Zlatni bunar* Preussler je prikazao elemente ruskih i ukrajinskih bajki.

Godine 1971. objavljeno je jedno od najpoznatijih i najuspješnijih Preusslerovih djela - roman *Krabat*. Svojim čitateljima Preussler je otkrio da je na tom romanu radio čak deset godina, a koliko je u tome bio uspješan govori činjenica da je djelo prevedeno na gotovo 40 jezika.

Osim priča, Preussler je pisao i tekstove za slikovnice, a najpoznatija slikovnica je *Glupa Augustina* koju je ilustrirao Herbert Lentz. Ta slikovnica doživjela je veliki uspjeh, s vremenom je ekranizirana, ali i prikazivana na kazališnim daskama.

Otfried Preussler pisao je također kazališne komade i radiodrame. Većinu svojih djela prilagodio je za izvođenje na pozornici, a takva djela karakterizirala je jednostavnost, jasan tijek radnje i lako razumljiv jezik koji će gledatelje zabaviti te u njima probuditi fantaziju.

Godine 1998. objavljena je zbirka rimovanih stihova *Jedan, dva, tri medvjedićim korakom* koja je rezultat suradnje Otfrieda Preusslera i njegove kćeri Regine. Njihova suradnja nastavljena je i na djelu o malom vodenjaku koji je 2011. godine dobio nastavak - *Proljeće u ribnjaku pokraj vodenice*, a 2013. godine uslijedila su još dva nastavka: *Ljetna svečanost u ribnjaku pokraj vodenice* te *Jesen u ribnjaku pokraj vodenice*.

Osim prethodno spomenutih, Preussler je napisao još desetke djela za djecu i mlade, a kada su ga jednom pitali zašto piše upravo djeci, odgovorio je: „Stekao sam uvjerenje

da su djeca najbolja i najpametnija publika koju si čovjek kao pripovjedač samo može poželjeti. Djeca su strogi, nepodmitljivi kritičari“.¹

4.3. PRIZNANJA I NAGRADE ZA RAD

Za svoje je stvaralaštvo Otfried Preussler dobio brojna priznanja i nagrade. Prvu nagradu dobio je 1957. godine za tekst i ilustracije djela *Mali vodenjak*, a bila je to Njemačka nagrada za dječju knjigu. Godine 1972. za roman *Krabat* dobio je također Njemačku nagradu za dječju knjigu. Taj roman prepoznat je i izvan granica Njemačke pa je za njega iste godine dobio i Poljsku nagradu za dječju knjigu, a godinu poslije Europsku nagradu za dječju knjigu, Srebrnu pisaljku grada Rotterdama te nagradu Američkog udruženja knjižničara. Za djelo *Krabat* Preussler je godine 1977. dobio još i Nagradu za dječju knjigu poljskih izdavača. Osim nagrada za pojedinačna ostvarenja, Preussler je dobio brojne nagrade i priznanja za cjelokupan rad.

4.4. DJELA OTFRIEDA PREUSSLERA U NASTAVI

U nastavi njemačkog jezika diljem Njemačke djela Otfrieda Preusslera već godinama imaju status klasika. U njemačkoj poslijeratnoj literaturi osim Otfrieda Preusslera ne postoji autor čija su djela prodana u toliko primjeraka i čija su djela prevedena na toliko jezika. Ipak, za vrijeme velikih poslijeratnih promjena i prosvjeda 1968. godine, djela Otfrieda Preusslera u duhu su vremena označena kao neprimjerena. U to vrijeme tradicionalna literatura namijenjena djeci u kojoj se pojavljuju fantastični elementi, uljepšana stvarnost, pustolovine ili prikazivanje dobra više nije bila poželjna. Smatralo se da djeci nisu potrebne priče primjerene njihovoj dobi, a cilj je bio da djeca upoznaju stvarnost onakva kakva jest i da razviju kritičnost. Iz tog su se razloga Preusslerova djela zbog svojih obilježja i tematike našla na meti kritika. Međutim, koliko god su tada snažne bile kritike protiv Otfrieda Preusslera i njegovog stila pisanja, njegova su djela s razlogom pronašla svoje mjesto u nastavi književnosti.

Julian Frick (2013) u članku „Otfried Preussler u učionici“² opisuje pedagošku primjenu djela Otfrieda Preusslera. Pritom ukazuje na probleme koji se pojavljuju na nastavi književnosti u njemačkim školama, a s obzirom na te probleme prikazuje

¹ Citat na službenoj internetskoj stranici Otfrieda Preusslera u originalu glasi: „Ich habe die Überzeugung gewonnen, dass Kinder das beste und klügste Publikum sind, das man sich als Geschichtenerzähler nur wünschen kann. Kinder sind strenge, unbestechliche Kritiker.“

² Naslov u originalu glasi „Otfried Preussler im Klassenzimmer“.

prikladnost Preusslerovih djela. Frick (2013) ističe da je jedan od najvećih problema taj što u prvom planu na nastavi književnosti stoji analiza činjenica iz teksta, odnosno podataka koje su učenici upamtili iz djela, što je problem ne samo u njemačkim školama, nego i u Hrvatskoj. Osim toga, Frick (2013) ističe da je nastava u kojoj se obrađuju lektirna djela često usmjerena samo na dobivanje što boljih ocjena, dok je pravo bavljenje književnim tekstom u drugom planu. Sve to vodi do toga da su učenici u njemačkim školama nerijetko slabo motivirani za čitanje, a slaboj motivaciji pridonosi i činjenica da učitelji prilikom izbora tekstova za cjeloviti čitanje često ne uzimaju u obzir interese i želje učenika. Kada su interesi učenika u pitanju, Frick (2013) ističe istraživanje Sveučilišta Erfurt u kojem su učenici drugih, trećih i četvrtih razreda izjavili da najradije čitaju knjige koje prikazuju avanture, a među knjigama koje su naveli kao najdraže dominiraju one u kojima se pojavljuju napetosti i avanture povezani s elementima bajki i fantastičnim elementima. Usporede li se navedena obilježja s djelima Otfrieda Preusslera, postaje jasno da većina njegovih djela odgovara interesima učenika i zasigurno može pronaći mjesto u nastavi čime se donekle može doskočiti problemu manjka motiviranosti za čitanje.

U osnovnoj školi, koja u Njemačkoj traje četiri godine, na nastavi zbog svojih obilježja i tematike najčešće mjesto pronalaze djela *Mali duh*, *Mali vodenjak*, *Mala vještica* i *Razbojnik Hotzenplotz*.

Osim što su djela Otfrieda Preusslera prikladna jer odgovaraju interesima učenika, Frick (2013) navodi kako se njegova djela mogu iskoristiti za organizaciju nastave orijentirane na stvaralaštvo koja je alternativa nastavi u kojoj se samo razgovara o pročitanome djelu. Djela Otfrieda Preusslera otvaraju mogućnost za zabavnu nastavu u kojoj se ne razgovara samo o činjenicama iz teksta, već su u nastavu integrirani zadaci različitog tipa, usmjereni na pisanje, na govorenje, na čitanje, igre, na vizualiziranje ili neke druge oblike stvaralačkog izražavanja. Kroz organizaciju takvog tipa nastave učenicima se omogućuje dublje prodiranje u sadržaj, proširivanje razumijevanja djela kao i razvijanje sposobnosti predočavanja.

Dok su za takav oblik nastave u osnovnoj školi prikladna djela poput *Male vještice* ili *Malog duha*, u višim razredima, odnosno u srednjoj školi, mogućnost za takvu nastavu daje djelo *Krabat*. *Krabat* je jedino djelo koje je Otfried Preussler napisao za mlade, a posebno je po tome što nije prikladno za isključivo određenu dob, već zbog tematike i nekih obilježja nudi mogućnost uključivanja u nastavu od trećeg razreda osnovne škole pa sve do trinaestog razreda gimnazije.

Frick (2013) opisuje primjer nastave koja je kroz više nastavnih sati organizirana između učenika šestog i učenika trinaestog razreda, a zajedno su obrađivali upravo djelo *Krabat*. Učenici su se duži vremenski period bavili tim Preusslerovim djelom, svaki razred je imao samostalne zadatke prikladne obrazovnom stupnju, ali su imali i zajedničke zadatke u kojima su učenici višeg razreda imali ulogu mentora učenicima šestog razreda. Kroz takav oblik rada na književnom djelu učenici su imali jasan primjer kako se isto djelo može obraditi na različite načine s obzirom na dob.

Djela Otfrieda Preusslera prikladna su za nastavu jer nude prostor za organizaciju raznolikih aktivnosti, jer odgovaraju interesima tamošnjih učenika, ali i zato što nude mogućnost integracije drugih medija u nastavu. Na temelju brojnih djela Otfrieda Preusslera na njemačkom su govornom području snimljene brojne radiodrame i filmovi koji nude mogućnost učenicima da istu priču upoznaju kroz različite medije, da ih pritom usporede ili da na temelju jedne priče prepoznaju obilježja različitih medija.

Kako bi učitelji u njemačkim školama što češće posegnuli za djelima Otfrieda Preusslera i uključili ih u nastavu, izdavačka kuća Thienemann izdala je i priručnike za učitelje za djela *Mali vodenjak*, *Mala vještica*, *Mali duh* te *Razbojnik Hotzenplotz*. Svaki priručnik sadrži različite predloške za kopiranje učenicima, ulomke iz teksta koji služe za provjeru razumijevanja, različite igre, križaljke, zagonetke, ali i prijedloge za različite aktivnosti, dramatizacije i slično.

Djela Otfrieda Preusslera *Mali vodenjak* i *Mala vještica*, koja je s njemačkog preveo Damir Velički, u Hrvatskoj su se u Nastavnom planu i programu iz 2006. godine našla na lektirnom popisu za treći razred.

5. MALA VJEŠTICA

5.1. NASTANAK DJELA

Brojna svoja djela Otfried Preussler napisao je na temelju priča koje je kao dijete slušao od svoje bake ili je za pisanje bio inspiriran pričama koje je slušao putujući sa svojim ocem. Tako su primjerice nastale priče o malom vodenjaku ili malom duhu. Međutim, to nije bio slučaj i sa pričom o maloj vještici. Ta je priča nastala prilikom jedne zgrade koju je Preussler imao sa svoje tri kćeri. Njegove su kćeri, kao i brojna druga djeca, imale razne strahove prilikom odlaska na spavanje. Jedne noći ocu su tako izjavile da imaju strah od zlih vještica. Kako bi umirio djevojčice prije spavanja,

Preussler je rekao da zle vještice danas ne postoje i da se nemaju čega bojati. Njegove kćeri nisu bile zadovoljne takvih odgovorom te su tražile dodatno objašnjenje i dokaz da zle vještice doista i ne postoje. Kako Preussler ni sam nije znao kako bi kćerima objasnio da zle vještice ne postoje, započeo je priču o maloj vještici.

Istu tu priču ispričao je kasnije i svojim učenicima u školi, a kada je naišao na pozitivne reakcije, odlučio je istu i zapisati. Tako je nastala priča koja je 1957. godine objavljena pod naslovom *Mala vještica*.

5.2. KRATAK SADRŽAJ

Mala vještica stara tek 127 godina živjela je u malenoj vještičjoj kući duboko u šumi. Tamo joj je društvo pravio njezin prijatelj, gavran Abrakas, koji je stanovao zajedno s njom. Nije to bio običan gavran, već mudri gavran koji zna govoriti i koji uvijek kaže svoje mišljenje. Mala vještica dane je provodila vježbajući čaranje iz udžbenika za vještice, a njezina najveća želja bila je sudjelovati na proslavi Valpurgine noći na kojoj se stare vještice okupljaju plešući vještičji ples oko vatre. Mala vještica još uvijek je bila premlada da bi sudjelovala na proslavi Valpurgine noći, a Abrakas ju je tješio da će doći i njezino vrijeme. Međutim, maloj vještici to nije bila utjeha. Odlučila je ići protiv pravila i neprimjetno se pridružiti vješticama za vrijeme plesa. Tako je s njima plesala, pjevala iz sveg glasa i zabavljala se sve do trenutka kada ju je spazila njezina zločesta tetka, vještica Rumpumpel. Iako ju je mala vještica molila da je ne oda glavnoj vještici, tetka Rumpumpel bila je nemilosrdna i zahtijevala je s ostalim vješticama kaznu za malu vješticu. Kada su stigle pred glavnu vješticu, mala ju je vještica upitala smije li im se barem iduće godine pridružiti na proslavi Valpurgine noći. Glavna vještica uz dvojbu ipak je odlučila dati maloj vještici priliku da im se iduće godine pridruži, ali samo ako ispuni dva uvjeta. Mala je vještica po naredbi glavne vještice trebala postati dobra vještica i dan prije iduće Valpurgine noći položiti vještičji ispit. Mala je vještica prihvatila uvjete i obećala da će do iduće godine postati dobra vještica, a kada je odlučila odjahati kući na svojoj metli, vještice su je za kršenje pravila i dolazak na proslavu kaznile uzimanjem metle tako da je kući morala hodati tri dana i tri noći. Kod kuće ju je čekao zabrinuti gavran Abrakas. Njemu je ispričala što se dogodilo, kakva vještica mora biti kroz godinu, ali i da se planira osvetiti tetki Rumpumpel koja ju je odala. Gavran je bio pravi prijatelj pa je malu vješticu odgovarao od osвете, podsjećajući je na cilj koji ima, a to je biti dobra vještica kako

bi iduće godine mogla sudjelovati na toliko željenoj proslavi Valpurgine noći. Mala vještica obećala je popraviti se i postati dobra. Svaki dan mukotrpno je učila vještičje majstorije iz udžbenika za vještice, a tijekom godine je koristeći svoje vještičje sposobnosti učinila mnogo dobrih djela pomažući drugima. Mala je vještica tako pomogla staricama koje su sakupljale grane za ogrjev, obuzdala je novog šumara koji je staricama branio sakupljanje drva, pomogla je djevojčici na sajmu prodati papirnato cvijeće, spasila je konje od grubog kočijaša, pomogla je izgubljenom dječaku i djevojčici pronaći cestu, nakon nekoliko dana spasila je njihovog vola na streljačkoj svečanosti, pomogla je prodavaču kestena da mu više nikada ne bude ledeno, a isto je učinila i za gavrana i za sebe, od zločestih dječaka zaštitila je djecu koja su gradila snjegovića, na pokladnoj noći napravila je kišu krafni i palačinki, u šumi je organizirala pokladnu noć za životinje, pomogla je ženi da se njezin muž ostavi kuglanja te je od gnijezdokradica spasila gnijezdo. Nakon svih dobrih djela koje je učinila, stiglo je vrijeme za polaganje ispita pred vještičjim vijećem. Mala je vještica pred ispit detaljno ponovila sve što je tijekom godine naučila i spremno je pristupila ispitu. Bez problema je riješila sve zadatke koje su joj postavile starije vještice. I kada se već činilo da je mala vještica ispunila sve uvjete da bi prisustvovala na proslavi Valpurgine noći, tetka Rumpumpel je odlučila vijeću dokazati da je mala vještica ipak loša vještica. Rumpumpel je naime malu vješticu tijekom cijele godine tajno promatrala i bilježila sve što je učinila, a zatim je to iznijela pred vještičjim vijećem. Mala vještica bila je ponosna na svoja djela, ali to nije bio slučaj i sa glavnom vješticom koja je odjednom postala bijesna jer je maloj vještici skoro dozvolila sudjelovanje na Valpurginoj noći. Ispostavilo se da je mala vještica zapravo loša vještica jer samo vještica koja čara zlo je dobra vještica, a mala je vještica čarala samo dobro, a uz to je jednom čarala i petkom, što je vješticama strogo zabranjeno. Stare vještice nasrnule su na malu vješticu i izudarale ju drškama metli, a glavna vještica odredila je kaznu za malu vješticu. Mala je vještica za kaznu sama morala skupiti drva i sagraditi lomaču oko koje će ostale vještice plesati iduće noći, dok će mala vještica to promatrati zavezana za drvo. Idućeg dana mala je vještica zajedno s gavranom Abrakasom stigla na Blocksberg, brdo na kojem se odvijala proslava i na kojem je trebala sagraditi lomaču. Međutim, mala vještica nije počela skupljati drva što je zabrinjavalo gavrana Abrakasa. Tek 15 minuta prije početka proslava mala se vještica bacila na posao. Umjesto da u šumi traži drva za lomaču, mala je vještica izgovorila vještičju formulu i na brdo su odjednom počele padati metle starih vještica. Nakon

toga izgovorila je još jednu formulu te su na brdo počeli padati udžbenici starih vještica. Gavran Abrakas sve je promatrao uplašeno. Trećom izgovorenom formulom mala je vještica velikim vješticama oduzela čaranje. Tri formule bile su dovoljne da se mala vještica oduži starim vješticama za sve što su joj učinile. Sada više ne mogu čarati, a nemaju ni udžbenike iz kojih bi to mogle ponovno naučiti. Mala je vještica zapalila metle i udžbenike te je s gavranom Abrakasom slavila Valpurginu noć sve do ranog jutra.

5.3. OBILJEŽJA DJELA

Knjiga o maloj vještici podijeljena je na 20 poglavlja, a svako poglavlje karakterizira kratki naslov koji upućuje na radnju poglavlja. Sva poglavlja podjednake su duljine, a radnju svakog slikovito prikazuju i crno-bijele ilustracije čiji je autor Winnie Gebhardt-Gayler. Radnja Male vještice obuhvaća vremenski raspon od jedne godine. Prvo poglavlje prikazuje malu vješticu kratko prije proslave Valpurgine noći, kroz ostatak knjige prikazan je njezin život i aktivnosti tijekom jedne godine, dok je u zadnjem poglavlju prikazana proslava iduće Valpurgine noći. Svako poglavlje osim kraćih opisa situacije, koje donosi sveznajući pripovjedač, sadrži i kraće dijaloge između likova. Kada je riječ o likovima u priči, neki od njih imaju ime, primjerice gavran Abrakas ili vještica Rumpumpel, dok su mnogi likovi bez imena, primjerice djevojčica koja prodaje papirnato cvijeće, glavna vještica pa tako i glavni lik, mala vještica.

Felicitas Lieb (2013) navodi nekoliko obilježja ovog djela zbog kojih je ono doživjelo toliki uspjeh. Prvo obilježje zaslužno za uspjeh je već prethodno navedena podjela u poglavlja jer je svako poglavlje za sebe zaokružena cjelina unutar koje mala vještica doživljava neku avanturu.

Kao drugo obilježje Felicitas Lieb (2013) navodi slikovitost djela koja igra izuzetno važnu ulogu u dječjoj književnosti. U maloj se vještici slikovito kroz cijelu priču, kroz dobra djela koja čini mala vještica, prikazuje da samo čovjek (u ovom slučaju vještica) koji stalno i bespogovorno čini dobro može postati i biti dobar. Mala vještica kroz cijelu priču susreće ljude ili životinje u nevolji kojima bez dvojbe odlučuje pomoći. Kroz svako poglavlje, odnosno svako novo učinjeno dobro djelo, čin dobrote i pomaganja dobiva na važnosti, a ideja dobrote čitateljima se urezuje u pamćenje.

Priča o maloj vještici zasigurno je osvojila simpatije kod čitatelja i zbog elemenata bajki koji se u njoj pojavljuju, a vidljivi su već od prve rečenice koja započinje s „bila jednom...“ što je tipičan početak jedne bajke. Kao i bajke, priča o maloj vještici ima protagonista koji kroz priču mora riješiti neki zadatak, a u ovom slučaju to je mala vještica koja mora postati dobra vještica i položiti vještičji ispit. Pritom koristi svoj magični rekvizit - metlu.

Otfried Preussler u priču o maloj vještici uklopio je i motive jedne od najpoznatijih bajki braće Grimm, one o Ivici i Marici. Maloj su vještici jednog dana na vrata pokucali dječak Tomas i djevojčica Vroni koji su se izgubili u šumi berući gljive. Njih je zadesila nešto drugačija sudbina od Ivice i Marice. Naime, mala ih je vještica nahranila, s njima se zabavljala pokazujući im trikove, a kasnije im je pokazala put kući.

Životinje s ljudskim osobinama, suprotstavljanje dobra i zla, kao i sretan kraj još su neka od obilježja bajki koja su vidljiva u priči o maloj vještici.

Priča o maloj vještici zasigurno je doživjela takvu popularnost kod mladih čitača i zbog činjenice da je lik male vještice lik s kojim se djeca mogu lako poistovjetiti. Iako je vještica stara 127 godina, ona je zapravo u vještičjem svijetu još uvijek mlada zbog čega joj se i brani sudjelovanje na proslavi Valpurgine noći. Mala se vještica mora u svom naumu pokoriti vještičjim pravilima baš kao što i djeca često zbog nekih pravila, svoje dobi ili zabrana ne mogu ostvariti svoje želje i zamisli. Na putu da ostvari svoje želje mala je vještica često nagla u postupanju, neposlušna, nepromišljena, nestrpljiva i tvrdoglava, a sve su to osobine djece koja tek otkrivaju svijet i koja nailaze na prepreke u vidu pravila ili zabrana koje pred njih postavljaju odrasli.

Mala vještica na putu do ostvarenja svog cilja nije sama. Ulogu njezinog pratitelja tijekom cijele priče ima njezin prijatelj, gavran Abrakas. Abrakas, kao što to u životu djece čine roditelji, učitelji ili neke druge odrasle, mudrije i razumnije osobe, preuzima ulogu motivatora koji malu vješticu stalno podsjeća da mora činiti dobro, daje joj savjete i potiče je da ostane ustrajna. Abrakasovu ulogu pratitelja male vještice Felicitas Lieb (2013) navodi kao još jedno od važnih obilježja zaslužnih za uspješnost djela, a osim prethodno navedenih navodi još i postojanje dvaju svjetova, onog stvarnog, kao i svijeta magije.

Mala vještica živi duboko u šumi, a često posjećuje selo i grad u kojima se odvijaju proslave i sajmovi. Sve je to dio stvarnog svijeta u kojem žive stvarni ljudi sa svojim problemima u kojima im mala vještica često pomaže koristeći vještičje trikove koji su

dio onog drugog, magičnog svijeta. Magični svijet određen je strogim pravilima i zakonitostima pa tako mala vještica ne smije čarati petkom, a čaranje se može naučiti samo iz udžbenika za vještice bez kojeg nije moguće postati vještica. Međutim, ta dva svijeta nisu strogo odvojena. Osim što mala vještica koristi svoje magične sposobnosti, leti na metli, posjećuje proslave i sajmove u gradu te pritom čini dobra djela pomoću svojih vješticijskih trikova, osobe iz stvarnog svijeta, dječak Tomas i djevojčica Vroni, ulaze u vješticiju kućicu i tamo promatraju malu vješticu kako izvodi svoje trikove.

5.4. ADAPTACIJE PRIČE O MALOJ VJEŠTICI

Preusslerova priča o maloj vještici nije samo dobro prihvaćena na njemačkom govornom području već su je prihvatila i djeca diljem svijeta, a koliko je popularna govori i činjenica da je prevedena na čak 47 jezika.

Priču o maloj vještici djeca nisu morala upoznati isključivo čitajući knjigu jer je ona tijekom godina doživjela brojne adaptacije pa su priču o maloj vještici mogli upoznati gledajući kazališne predstave, slušajući snimljene tekstove na različite nosače zvukova ili igrajući igre o maloj vještici.

Sam Otfried Preussler napisao je 1973. godine adaptaciju tog djela za izvođenje na kazališnoj pozornici. Taj oblik karakterizirao je jednostavan i razumljiv jezik te jasan tijek radnje koji su omogućili da djeca u publici bez problema shvate radnju, ali i da u njima bude probuđena fantazija. Osim u kazalištu, gdje su radnju male vještice prikazivali pravi glumci, priča o maloj vještici zaživjela je i u brojnim lutkarskim predstavama s marionetama.

Mala je vještica 2010. godine doživjela i adaptaciju u obliku dječje opere. Osim što je djeci omogućeno da na taj način upoznaju priču o maloj vještici, prije svega ih se kroz jedno zabavno i uzbudljivo djelo željelo senzibilizirati za takav oblik umjetnosti. Glazbu za operu napisao je Veit Erdmann-Abele, dok je libreto napisao Winni Victor, a prvi put je izvedena u glazbenoj školi u Reutlingenu.

Priča o maloj vještici doživjela je i medijsku adaptaciju. Prvi film o maloj vještici snimljen je 1986. godine u režiji Zdeneka Smetane. Bio je to crtani film u trajanju od 90 minuta. Drugu je ekranizaciju priča o maloj vještici doživjela 2018. godine kada je snimljen istoimeni njemačko-švicarski film redatelja Michaela Schaerera koji je nominiran za najbolji dječji film u Njemačkoj. Taj film, snimljen 60 godina nakon što

je Preussler objavio svoju Malu vješticu, svjedoči koliko je priča o maloj vješnici omiljena i svezremenska.

Osim na ekranima, priča o maloj vješnici pojavljuje se i u brojnim zvučnim (audio) verzijama koje su objavljivane na kasetama, na kompaktnim diskovima ili u MP3 formatima i to kao radiodrama ili tekst čitan od strane autora ili poznatih glumaca. Takvi oblici omogućili su i slabijim čitačima ili djeci s poteškoćama u čitanju da upoznaju priču o maloj vješnici.

Na njemačkom govornom području izuzetno su popularne i dvije igre o maloj vješnici. Izdavačka kuća *Huch!* izdala je memory igru koja prikazuje malu vješnicu koja čini dobra djela, dok je izdavačka kuća *Kosmos* izdala popularnu društvenu igru spretnosti u kojoj je cilj, po uzoru na knjigu, izvršiti što više dobrih djela, a pritom se vježba i pamćenje. Obje igre vjerno prate radnju djela te se u njima pojavljuju svi likovi kao i u pravoj priči, a prikladne su za djecu već od pete godine.

6. PREGLED MATERIJALA ZA OBRADU DJELA MALA VJEŠTICA

U ovom će poglavlju biti prikazani materijali koji se na njemačkom govornom području koriste prilikom obrade djela *Mala vještica*. Biti će prikazane vrste zadataka i aktivnosti kao i primjeri za svaku skupinu. Svi materijali koji će biti analizirani prikupljeni su isključivo na internetskim stranicama i na njemačkom su jeziku. Za svaku skupinu zadataka i aktivnosti biti će navedeni primjeri koji su prevedeni s njemačkog jezika.

Na internetskim je stranicama za obradu djela *Mala vještica* dostupno mnoštvo raznolikih materijala među kojima se nalaze gotovi zadaci za provjeru čitanosti kao i prijedlozi te opisi aktivnosti za sat lektire. Dostupni materijali za nastavu mogu se svrstati u sljedeće skupine:

1. Aktivnosti i zadaci prije čitanja djela
2. Aktivnosti i zadaci za vrijeme čitanja djela
3. Aktivnosti i zadaci za pojedina poglavlja
4. Aktivnosti i zadaci za cjeloviti djelo
5. Zadaci za stvaralačko izražavanje
6. Zadaci za unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju
7. Aktivnosti i zadaci za film i kazališnu predstavu
8. Aktivnosti i zadaci nakon čitanja

9. Aktivnosti i zadaci vezani za autora
10. Online zadaci za provjeru čitanosti.

6.1. AKTIVNOSTI I ZADACI PRIJE ČITANJA DJELA

U ovu skupinu spadaju zadaci koji se koriste kao priprema učenika za čitanje, a među njima se mogu razlikovati zadaci i aktivnosti koje organizira učitelj da bi pripremio i motivirao učenike za čitanje kao i zadaci koje učenici rješavaju kao pripremu za čitanje djela.

U materijalima je navedeno nekoliko vrsta motivacije koje se mogu koristiti kao priprema za čitanje, a u više različitih materijala navodi se slična motivacija, a to je razgovor s učenicima o vješticama. Kod takve motivacije učenici govore ili pišu asocijacije vezane uz pojam vještica, nakon čega slijedi razgovor o vješticama kroz koji otkrivaju gdje su već upoznali lik vještice, kakve vještice postoje, što one rade, koji rekvizit koriste i slično. Nakon toga učenici mogu i nacrtati lik vještice koji će nakon čitanja djela poslužiti za usporedbu

(izvor: http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=65074>, <https://bildungsserver.berlin-brandenburg.de>).

Kao još jedan primjer motivacije navodi se čitanje prvog poglavlja od strane učitelja koje će kod učenika potaknuti zanimanje za čitanje, ali im i jasno pokazati tempo i intonaciju kojim djelo treba čitati (izvor: http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf).

Osim motivacije za čitanje djela, u materijalima se mogu pronaći i zadaci koje učenici trebaju ispuniti prije čitanja djela (izvor: <https://web0.fhnw.ch/plattformen/zi/wp-content/uploads/2020/03/Leseplan.pdf>). Učeni tako trebaju ispuniti radni listić na kojem se nalaze pitanja o čitateljskim navikama kao i podaci o knjizi. Sljedeća pitanja najčešće se pojavljuju u materijalima:

- Čitaš li vrlo rado/rado/ili ne tako rado?
- Planiraš li pročitati cijelu knjigu ili samo dio?
- Što misliš, koliko će ti vremena trebati da to napraviš?
- Hoćeš li čitati sam ili uz nečiju pomoć?
- Kako se zove knjiga koju ćeš čitati?
- Tko je napisao tu knjigu?

- Što se nalazi na naslovnoj stranici? Opiši.
- Koja su tvoja očekivanja za knjigu? Prikaži crtežom.

Tako ispunjen radni listić trebaju potpisati učenik i učitelj nakon čega ga učenici umeću u svoju mapu za čitanje, a nakon čitanja će im poslužiti da usporede jesu li ostvarili planirane ciljeve.

Motivacija koja se ostvaruje nekim pojmom iz djela ili motivacija čitanjem ulomka iz knjige česte su i u hrvatskom školskom sustavu, a obje služe kako bi probudile znatiželju učenika i kako bi ih potaknuli na čitanje. Gabelica i Težak (2019) ističu kako je stvaranje ozračja prije čitanja iznimno važno kako bi učenici mogli doživjeti imerziju, odnosno kako bi mogli uroniti u sadržaj.

S druge strane, rješavanje zadataka prije čitanja u kojima učenici trebaju procijeniti vrijeme potrebno za čitanje kao i svoje čitateljske navike, nije tako često na nastavi Hrvatskog jezika.

6.2. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA VRIJEME ČITANJA DJELA

Dok je u hrvatskim školama običaj da učenici za vrijeme čitanja lektirnog djela u svoju bilježnicu za lektiru pišu bilješke o likovima, mjestu ili vremenu radnje, u materijalima koji se koriste na njemačkom govornom području takve vrste zadatka nema, što ne znači da učenici ne moraju ništa bilježiti za vrijeme čitanja.

U dostupnim materijalima postoji nekoliko vrsta zadataka koje učenici trebaju riješiti tijekom čitanja (izvor: <https://lehrermarktplatz.de/material/144201/lehrprobenpaket-die-kleine-hexe-inkl-brettspiel-quiz-urkunde-und-vielem-mehr>). Prvi tip zadatka koji učenici rješavaju prije samog čitanja odnosi se na općenite informacije o djelu pa tako učenici trebaju napisati koliko djelo ima poglavlja i stranica, pojavljuju li se u djelu ilustracije te jesu li one u boji ili crno-bijele. Drugi tip zadatka je onaj kojeg učenici trebaju riješiti neposredno nakon čitanja pojedinog poglavlja. Učenici mogu dobiti listu na kojoj se nalazi popis poglavlja, a pokraj naslova poglavlja moraju zabilježiti datum kada su ga pročitali te označiti koliko im se poglavlje svidjelo.

U materijalima se pojavljuje i zadatak istog tipa u kojem učenici za svako poglavlje moraju navesti broj stranice u knjizi na kojoj to poglavlje počinje te navesti likove koji se u tom poglavlju pojavljuju (izvor: <https://www.lehrer-online.de/unterricht/grundschule/sprache/lesen-und-schreiben/unterrichtseinheit/ue/die-kleine-hexe-von-otfried-preussler/#>).

NASLOV POGLAVLJA	STRANICA U KNJIZI	LIKOV I KOJI SE POJAVLJUJU
Mala vještica u neprilici	5	Mala vještica, gavran Abrakas
Hej, Valpurgina noć	11	Mala vještica, Rumpumpel, vremenska vještica...

Slika 1. Primjer zadatka za vrijeme čitanja djela

Također, učenici prije čitanja djela mogu dobiti listu s nepoznatim riječima i izrazima koji se pojavljuju u *Maloj vještici*, a zatim, kao u prethodno navedenom zadatku, za vrijeme čitanja trebaju označiti u kojem se poglavlju ta riječ ili izraz pojavljuje te napisati značenje. Ukoliko ne razumiju riječ iz konteksta situacije, mogu se poslužiti internetom ili zatražiti pomoć odraslih.

Prethodno navedeni tipovi zadataka nisu česti u našim školama, ali Gabelica i Težak (2019) preporučaju upravo takve tipove zadataka u kojima učenici bilježe samo broj stranice ili neke kraće bilješke nakon čitanja, a sve to kako za vrijeme samog čitanja ne bi morali posezati za bilježnicom i na taj način prekidati uživljenost u djelo.

6.3. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA POJEDINA POGLAVLJA

Ova skupina zadataka koja se pojavljuje u materijalima za nastavu na kojoj se obrađuje lektirno djelo *Mala vještica* odnosi se na zadatke i aktivnosti koje učenici izvršavaju u školi na satu lektire nakon čitanja određenih poglavlja.

Kako je *Mala vještica* opsegom opširno djelo, neki učitelji na njemačkom govornom području organiziraju tri sata lektire, odnosno, organiziraju se aktivnosti i zadaci nakon pročitano g određenog broja stranica odnosno poglavlja. Primjerice, prvi sat lektire organizira se nakon što svi učenici pročitaju prvih 20 stranica djela, sljedeći sat se organizira nakon što pročitaju idućih 30 i posljednji sat nakon što pročitaju djelo do kraja.

Zadaci iz ove skupine mogu se razvrstati u nekoliko kategorija.

Prva kategorija su zadaci kod kojih učenici dobivaju ulomak iz teksta kojeg trebaju pročitati, a zatim potpunom rečenicom odgovoriti na pitanja o pročitanome ulomku (izvor: <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>). U ovu kategoriju mogu se svrstati i zadaci kod kojih učenici dobivaju ulomak iz teksta u kojem nedostaju pojedine riječi koje su ispisane u zadatku te ih učenici trebaju pravilno umetnuti. Sličan tip zadatka je i onaj u kojem učenici umjesto praznina u dobivenom ulomku dobivaju navedena dva ili tri pojma, a trebaju izabrati te podcrtati ili zaokružiti ispravan pojam (izvor: <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>).

Druga kategorija su zadaci koje učenici trebaju riješiti bez ponuđenog ulomka. U ovoj se kategoriji pojavljuju zadaci kojima se provjeravaju činjenice iz djela, zadaci kojima se provjerava kako su učenici nešto razumjeli te zadaci u kojima učenici trebaju promisliti o nečemu (izvor:

http://materials.lehrerweb.at/fileadmin/lehrerweb/materials/gs/deutsch/lesen/buch/kl_hexe/hexe.html,

<https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>, <https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/otfried-preussler-die-kleine-hexe/>,

https://vs-material.wegerer.at/deutsch/pdf_d/literatur/ab/Lesefragen-KleineHexe.pdf). Što se

tiče zadataka kojima se provjeravaju činjenice, to mogu biti zadaci tipa pitanje-odgovor, zadaci u kojima učenici trebaju označiti koje su tvrdnje točne, a koje netočne, te zadaci u kojima trebaju određene tvrdnje poredati pravilnim redoslijedom. U zadacima u kojima se provjerava učenikovo razumijevanje neke situacije, učenici trebaju odgovor formulirati u nekoliko rečenica. Primjeri takvih zadataka su sljedeći:

- Mala je vještica ugledala crni oblak iznad svoje kuće. Što je to značilo? Opiši u nekoliko rečenica.
- Zašto su dječak Tomas i djevojčica Vroni pokucali maloju vještici na vrata? Opiši u nekoliko rečenica.

U ovu skupinu zadataka također spadaju i zadaci u kojima učenici opisuju ilustracije iz nekog poglavlja ili pomoću ilustracije opisuju radnju tog poglavlja (izvor: https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/3_Gedanken.pdf).

Iako se gotovo svi ovi zadaci mogu uključiti u nastavu lektire nakon čitanja cjelovitog djela, ovakav je tip obrađivanja lektirnog djela u nastavcima teško provediv u hrvatskim školama zbog činjenice da učitelji nemaju toliko vremena na raspolaganju. Umjesto organiziranja nekoliko sati lektire za isto djelo, koje se zbog opsega može čitati u nastavcima, i pismenog rješavanja ovakvih zadataka, Gabelica i Težak (2019) predlažu da učitelji nekoliko minuta tjedno posvete razgovoru s učenicima kako bi provjerili koliko su pročitali, jesu li razumjeli pročitano, što predviđaju da će se dogoditi i slično.

6.4. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA CJELOVITO DJELO

U ovoj skupini nalaze se zadaci i aktivnosti koji se koriste na nastavi lektire nakon čitanja cijelog djela. Tipovi zadataka koji se pojavljuju u ovoj skupini slični su zadacima iz prethodne skupine, samo se sada na radnim listićima pojavljuju različita pitanja koje se ne odnose isključivo na pojedini odlomak već se odnose na cijelo djelo. Kao i u prethodnoj skupini pojavljuju se zadaci kojima se provjeravaju činjenice iz djela, zadaci kojima se provjerava učenikovo razumijevanje pojedinih situacija te zadaci u kojima se traži da učenici promisle o nekom problemu iz priče (izvor: <https://web0.fhnw.ch/plattformen/z1/otfried-preussler-die-kleine-hexe/>, <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>, <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=26873&oldaction=show&id=669703>).

U materijalima o maloj vještici koji se mogu pronaći na internetskim stranicama zadaci su često koncipirani u obliku testa kojim se provjerava pročitano, a pojavljuju se zadaci sljedećeg tipa:

- pitanje - odgovor
- nadopunjavanje rečenice
- određivanje točnog redoslijeda
- opisivanje situacije
- odabir odgovora metodom višestrukog izbora.

Osim zadataka koji su koncipirani u obliku testa pojavljuju se i zadaci u obliku križaljke u kojoj učenici traže skrivene pojmove, zadaci u kojima učenici zaokružujući slova ispred ispravnih odgovora otkrivaju traženu skrivenu riječ ili zadaci koji su

koncipirani u obliku društvenih igara (izvor:

<https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>,

http://materials.lehrerweb.at/fileadmin/lehrerweb/materials/gs/deutsch/lesen/buch/kl_hexe/spiel_anleit_be.pdf). Jedna od takvih je i igra pomoću polja i kockice koja se igra po principu igre *Čovječe, ne ljuti se* s posebno naznačenim poljima. U slučaju da učenici stanu na označeno polje moraju izvući karticu i odgovoriti na pitanje koje se na njoj nalazi. Ukoliko je odgovor točan, igraju još jednom, a u slučaju neispravnog odgovora vraćaju se na poziciju s koje su krenuli.

U materijalima za nastavu u više verzija pojavljuje se i igra domino (izvor: http://materials.lehrerweb.at/fileadmin/lehrerweb/materials/gs/deutsch/lesen/buch/kl_hexe/hexe.html). Igra je koncipirana tako da na jednoj kartici stoji pitanje, a odgovor se nalazi na drugoj kartici na kojoj se nalazi i sljedeće pitanje. Primjeri pitanja koja se pojavljuju u toj igri su sljedeći:

START	Koliko godina ima mala vještica?	127	Gdje se održava proslava Valpurgine noći??
-------	----------------------------------	-----	--

Slika 2. Primjer kartica s pitanjima i odgovorima za igru domino

U ovu skupinu spadaju i aktivnosti koje učitelji zajedno s učenicima organiziraju na satu lektire, a sve kako bi učenicima što više približili ugođaj iz priče. Učenici tako izrađuju čarobne napitke, ukrašavaju kekse, uče vještije formule koje onda koriste prilikom igara ili u krugu razgovaraju o nekim situacijama iz priče (izvor: https://www.wienextra.at/fileadmin/web/cinemagic/pdf_Unterrichtsmaterial/DIE_KL_EINE_HEXE_Unterrichtsmaterial.pdf, <https://docplayer.org/67099052-Die-kleine-hexe-unterrichtsmaterialien.html>, <https://www.landestheater.net/de/theatervermittlung/schule-und-kindergarten/materialmappen/materialmappe-kleine-hexe>).

Zadaci u kojima se učenici stvaralački izražavaju također su dio zadataka koje učenici dobivaju nakon čitanja cjelovitog djela, ali više o njima biti će riječ u sljedećem poglavlju.

Sve vrste prethodno navedenih zadataka kao i aktivnosti pojavljuju se i u hrvatskim školama na satovima lektire.

U dostupnim materijalima dominiraju zadaci pisanog tipa i zadaci u kojima se provjeravaju činjenice iz djela, bilo da je riječ o zadacima na radnim listićima ili zadacima u okviru neke igre, dok s druge strane izostaju zadaci u kojima se učenici transponiraju u priču ili stavljaju u poziciju određenog lika. Upravo takve zadatke Gabelica i Težak (2019) te Štanger-Velički (1996b) opisuju kao prikladne kako bi se učenici što bolje uživjeli u priču te kako bi njihov fokus ostao na priči. Također, izostaju i aktivnosti u kojima učenici trebaju posegnuti za knjigom i samostalno istražiti neki postavljeni problem.

6.5. ZADACI ZA STVARALAČKO IZRAŽAVANJE

Sastavni dio sata lektire su i zadaci kojima se potiče učenikovo stvaralačko izražavanje. U materijalima za obradu *Male vještice* mogu se pronaći zadaci koji se odnose na likovno izražavanje učenika, zadaci u kojima se učenici izražavaju pismeno ili zadaci u kojima se učenici trebaju izraziti na sceni.

Što se tiče zadataka u kojima se učenici likovno izražavaju to su zadaci u kojima učenici crtaju scene ili likove iz priče te zadaci u kojima izrađuju likove koji će im poslužiti za izvođenje predstave (izvor: https://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/themen/Medienbildung/Unterricht/filmbildung/kinderfilmfest/2019/KFF_2019_Begleitmaterial.pdf, <https://www.schule-bw.de/faecher-und-schularten/schularten/grundschule/faecher/deutsch/kompetenzbereich-lesung-umgang-mit-texten-und-medien/kleinehexe>, <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=18153>).

U zadacima u kojima se potiče pisano stvaralaštvo učenici primjerice radeći u paru ili skupini trebaju napisati novu priču o maloj vještici, priču prepričati pomoću simbola, opisati što bi oni radili da su mala vještica ili trebaju napisati čarobni vještičji izraz, što je jedan od najčešćih zadataka koji se pojavljuje (izvor: <https://www.onilo.de/themenwelten/die-kleine-hexe>, https://www.wienextra.at/fileadmin/web/cinemagic/pdf_Unterrichtsmaterial/DIE_KLEINE_HEXE_Unterrichtsmaterial.pdf).

Jedan od najčešćih zadataka koji se pojavljuje u materijalima je i onaj u kojem učenici trebaju izraditi tjeralicu za malom vješticom na kojoj će crtežom prikazati kako ona izgleda, a dodatno će i opisati tko je ona i zašto je za njom izdana tjeratica (izvor: https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/2_Steckbrief.pdf, https://bildungserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/themen/Medienbildung/Unterricht/filmbildung/kinderfilmfest/2019/KFF_2019_Begleitmaterial.pdf). Na taj način učenici se izražavaju likovno i pismeno, a kombinacija stvaralačkih aktivnosti javlja se i u zadatku u kojem učenici za određenu scenu iz priče trebaju osmisliti dijalog, a zatim tu priču pomoću prije izrađenih likova na štapiću prikazati na pozornici.

Prethodno spomenuti tipovi stvaralačkih zadataka pojavljuju se na nastavi lektire i u hrvatskim školama, a Lučić-Mumlek (2002) ističe da oni imaju istaknuto mjesto u nastavi zato što se kroz stvaralačke ostvaraje učenika može vidjeti kako su uspostavili komunikaciju s književnim tekstom, kako su tekst doživjeli te koliko se čitanjem obogatilo njihov rječnik. Štanger-Velički i Blažević (2011) u djelu *Svjetiljke za dječju dušu* donose desetke kreativnih zadataka za rad s tekstom nakon čitanja u kojima učenici primjerice trebaju izmisliti drugačiji početak ili završetak priče, zamisliti da su lik iz priče te napisati čime se bave nakon što je priča završila, zamisliti da su lik iz priče i napisati pismo svojim čitateljima, izmisliti priču o nekom liku iz priče ili izmisliti novu priču koja ima isti naslov kao priča koju su pročitali, prikazati priču ili njezin dio u obliku crteža ili stripa, napraviti igrokaz i slično.

6.6. ZADACI ZA UNUTARPREDMETNU I MEĐUPREDMETNU KORELACIJU

Sastavni dio analiziranih materijala su i zadaci kojima primarni cilj nije provjera razumijevanja sadržaja djela. To su zadaci koji uključuju neke elemente iz priče o maloj vještici, a koriste se u nastavi njemačkog jezika za uvježbavanje nekih pravopisnih ili gramatičkih pravila. Takvom vrstom zadataka ostvaruje se takozvana unutarpredmetna korelacija (izvor:

<https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>,
<https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=18203&oldaction=show&id=669703>,

https://www.edugroup.at/fileadmin/DAM/Dateien/Praxis/Filmerziehung/Die_kleine_Hexe/die_kleine_hexe_AB.pdf).

Jedan od zadataka koji se može pronaći na internetskim stranicama je onaj u kojem učenici dobivaju ulomak koji opisuje nekoliko situacija iz priče, a u kojem nedostaju veznici koje učenici trebaju uvrstiti na pravo mjesto s obzirom na njihovo značenje. Sličan zadatak je i onaj u kojem učenici u danom ulomku u kojem se javljaju motivi iz priče moraju napisati ispravan završetak pridjeva, odnosno odabrati između nastavka -ig i -lich koji u izgovoru slično zvuče.

Također, pojavljuju se i zadaci u kojima učenici trebaju napisati množinu riječi koje se pojavljuju u djelu kao i ispravan član imenica ili zadaci u kojima se od učenika traži da od isprekidanih dijelova sastave riječ ili od zadanih riječi rečenice pri čemu vježbaju pisanje velikog slova kao i konjugaciju glagola.

Osim zadataka kojima se ostvaruje unutarpredmetna korelacija, javljaju se i zadaci u kojima se ostvaruje međupredmetna korelacija, a uglavnom je riječ o matematičkim zadacima u kojima učenici trebaju pomoći maloj vještici riješiti određeni zadatak ili otkriti koji je broj mala vještica začarala u zadatku

(izvor:<https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703>).

Ovakva vrsta zadataka u kojima se pojavljuju elementi iz priče, a kojima cilj nije provjeravanje razumijevanja sadržaja priče pojavljuje se i u hrvatskim školama, ali zasigurno ne u tolikoj mjeri kao u materijalima dostupnima za njemačko govorno područje jer gotovo da ne postoji mapa sa zadacima u kojoj nema barem jednog ovakvog zadatka.

6.7. AKTIVNOSTI I ZADACI ZA FILM I KAZALIŠNU PREDSTAVU

Sastavni dio sata lektire često su i razgovori o adaptacijama priče o maloj vještici u obliku filma ili kazališne predstave pa u materijalima postoje i zadaci koji su namijenjeni za pripremu učenika za gledanje filma ili predstave kao i zadaci nakon gledanja

(izvor:https://www.wienextra.at/fileadmin/web/cinemagic/pdf_Unterrichtsmaterial/DIE_KLEINE_HEXE_Unterrichtsmaterial.pdf,

<https://www.landestheater.net/de/theatervermittlung/schule-und->

[kindergarten/materialmappen/materialmappe-kleine-hexe,](#)

[http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf,](http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf)

Aktivnosti prije gledanja filma ili predstave usmjerene su na sažimanje dojmova o knjizi, ukoliko su knjigu čitali prije gledanja filma ili predstave, a često uključuju izrade plakata, crtanje poglavlja iz knjige, izgovaranje vještichjih izraza, igre, kao i razgovor o tome što očekuju u filmu ili predstavi.

U slučaju da čitanju prethodi gledanje filma ili predstave to su aktivnosti usmjerene na razgovor o vješticama, njihovom ponašanju i rekvizitima, odnosno slične aktivnosti koje se koriste i kao motivacija za čitanje djela.

Što se tiče aktivnosti nakon gledanja filma one se odnose na razgovor o filmu ili predstavi koji uključuje pitanja o samoj radnji djela, o pojedinim scenama ili likovima, o najnapetijim dijelovima kao i o tome koliko im se pojedina scena svidjela. Također, u materijalima postoje i pisani zadaci o filmu ili predstavi u kojima se javljaju zadaci tipa pitanje-odgovor, zadaci višestrukog izbora, točno-netočno zadaci te stvaralački zadaci koji uključuju crtanje i opisivanje likova, pisanje priče o maloj vještici u prvom licu te zadaci u kojima učenici sami moraju napisati dijalog te prikazati određenu scenu.

U zadacima nakon gledanja filma ili predstave pojavljuju se i oni u kojima učenici trebaju usporediti knjigu s filmom ili predstavom (izvor:

[http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf,](http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf)

<https://www.schule-bw.de/faecher-und->

<schularten/schularten/grundschule/faecher/deutsch/kompetenzbereich-lese-umgang->

[mit-texten-und-medien/kleinehexe,](mit-texten-und-medien/kleinehexe) <https://bildungsserver.berlin->

<brandenburg.de/fileadmin/bbb/themen/Medienbildung/Unterricht/filmbildung/kinder>

filmfest/2019/KFF_2019_Begleitmaterial.pdf), a pojavljuju se sljedeća pitanja:

- Postoje li razlike između filma/predstave i knjige?
- Koje poglavlje postoji u knjizi, a u filmu/predstavi se ne pojavljuje?
- Koja su poglavlja iz knjige u filmu povezana u jedno?
- Koje se osobe i životinje pojavljuju u filmu, a u knjizi ih nema?
- Izgledaju li likovi u filmu/predstavi onako kako si ih zamišljao tijekom čitanja?

6.8. AKTIVNOSTI I ZADACI NAKON ČITANJA

Osim aktivnosti i zadataka kojima se nakon čitanja djela provjerava učenikovo razumijevanje djela, u materijalima na internetskim stranicama mogu se pronaći i zadaci u kojima učenici trebaju ocijeniti svoje iskustvo s knjigom (izvor: <https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/Leseprotokoll.pdf>). Učenici tako uspoređuju svoje iskustvo s odgovorima i procjenama koje su zabilježili prije čitanja, a koje se odnose na potrebno vrijeme za čitanje, kao i na broj stranica koje planiraju pročitati. Osim toga pojavljuju se i zadaci u kojima učenici vrednuju sadržaj knjige (izvor: https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/11a_Beurteilung-des-Buches.pdf, https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/11b_Beurteilung-des-Buches.pdf).

Neka od pitanja koja se pojavljuju u ovoj kategoriji su:

- Koliko si stranica pročitao?
- Jesi li pročitao koliko si planirao prije čitanja?
- Koliko ti je dana bili potrebno da pročitaš knjigu?
- Je li priča bila teška?
- Što te se posebno dojmilo u knjizi?
- Što ti se nije sviđelo?

6.9. AKTIVNOSTI I ZADACI VEZANI ZA AUTORA DJELA

U mnoštvu materijala koji se nude na internetskim stranicama mogu se pronaći i materijali koji se odnose na zadatke o autoru (izvor: https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/9_Der-Autor-Otfried-Preussler.pdf). Učenici prilikom obrade lektirnog djela kroz kratki tekst u kojem se opisuje njegov život i stvaralaštvo bolje upoznaju autora i njegov život, a mogu saznati i detalje vezane za nastanak djela.

U ovu kategoriju možemo ubrojiti zadatke koje učenici pismeno rješavaju nakon pročitane ulomka, a odnose se na činjenice o autoru. Primjeri takvih zadataka su sljedeći:

- Što je Otfried Preussler bio po zanimanju?
- Kako se zove njegovo prvo djelo?
- Zašto je Otfried Preussler pisao priče?

- Kome je pisao priče?
- Navedi još neka djela Otfrieda Preusslera.

U materijalima je također prikazana i jedna aktivnost kroz koju se učenici radeći u paru upoznaju sa detaljima iz života autora. Učenici dobivaju tekst o Otfriedu Preussleru. Jedan učenik čita prvi odlomak, dok drugi pokušava zapamtiti što više detalja, a kada je učenik koji čita gotov sa ulomkom, učenik koji je slušao ulomak treba prepričati što je zapamtio, dok ga učenik koji je čitao kontrolira. Nakon toga mijenjaju uloge i isti tekst čitaju još jednom.

Dok se na njemačkom govornom području autorima djela posvećuje velika pozornost i dok se učenici kroz različite aktivnosti imaju priliku sami upoznati s njegovim životom i stvaralaštvom, u hrvatskim je školama taj segment često zapostavljen, a nekoliko šturih informacija o autoru, najčešće o mjestu rođenja ili nekoj zanimljivosti iz života, učenici dobivaju od učitelja.

6.10. ONLINE ZADACI ZA PROVJERU ČITANOSTI

Prije sata lektire učenici na internetskoj stranici Lesequiz (<http://www.lesequiz.ch/1-3-schuljahr/buch/345/zuordnung-34>) mogu provjeriti koliko su uspješni bili u čitanju. Na toj se stranici nalazi nekoliko zadataka u kojima se provjerava koliko su učenici bili detaljni i kako su zapamtili određene pojedinosti iz priče.

Prvi zadatak je takozvana igra vješala u kojoj učenici pogađanjem slova dolaze do određenog pojma koji se u zadatku traži. Primjerice, u zadatku se traži da učenici pogode slova za predmet koji se može kupiti na tržnici iz priče. Ukoliko učenici ne mogu pogoditi koji bi to predmet mogao biti, mogu zatražiti pomoć te će im pojam biti opisan. Drugi tip zadatka odnosi se na povezivanje dva dijela rečenice koja opisuje neku situaciju iz knjige. Treći zadatak sličan je prethodnom, a u njemu učenici moraju odabrati nastavak rečenice metodom višestrukog izbora. Posljednji tip zadatka je onaj u kojem učenici odgovor na postavljeno pitanje odabiru metodom višestrukog izbora, a kroz gotovo 40 pitanja detaljno mogu provjeriti koliko je uspješno bilo njihovo bavljenje knjigom.

Ovakva vrsta zadataka koja je dostupna online otvara mogućnost i za zajedničko rješavanje na satu lektire, a može se iskoristiti i kao natjecateljska aktivnost.

7. PRIKAZ PRIRUČNIKA ZA OBRADU DJELA *MALA VJEŠTICA*

Izdavačka kuća Thienemann koja je izdala većinu Preusslerovih djela, izdala je i priručnik u kojem se nalaze materijali za obradu djela *Mala vještica*. Priručnik se sastoji od uvodnih riječi te predložaka za kopiranje.

U uvodnoj riječi autori Hinze i Bauch (2019) objašnjavaju da se materijali koji se nalaze u knjizi mogu koristiti za vođenje dnevnika čitanja ili se mogu koristiti na nastavi koja je organizirana kao rad na postajama odnosno kao radionica.

Ukoliko materijale koriste učenici za vođenje dnevnika čitanja, u priručniku se nudi predložak za naslovnu stranu dnevnika, kao i predložak za unutrašnjost dnevnika u kojem učenici bilježe naslov poglavlja, opisuju radnju poglavlja te opisano prikazuju crtežom.

Osim zadataka koji se odnose na provjeru čitanosti pojedinih poglavlja kao i knjige u cijelosti, u materijalima se nalaze kreativni likovni i glazbeni zadaci, zadaci kojima je primarni cilj utvrđivanje nekog pravopisnog pravila, kao i predlošci i upute za čitanje teksta po ulogama.

Za svako poglavlje iz knjige postoje poseban predložak sa zadacima, a za neka poglavlja nudi se više predložaka što učiteljima nudi mogućnost izbora prema sposobnostima učenika. Zadaci koji se pojavljuju su raznovrsni, a u njima učenici trebaju:

- nadopuniti rečenice
- povezati dijelove rečenica te iste prepisati
- dane pojmove abecednim redom prepisati u križaljku
- odgovoriti na pitanja metodom višestrukog izbora
- odgovoriti na pitanja potpunom rečenicom
- odgovore na pitanja upisati u križaljku
- izbaciti dio rečenice koji je suvišan
- ispravno poredati situacije iz ulomka
- dodati interpunkciju u tekst
- označiti riječi koje označavaju početak rečenice te prepisati tekst pazeći na veliko slovo
- pročitati tekst po ulogama
- opisati situacije iz knjige

- na temelju situacije iz knjige izmisliti novu situaciju
- osmisliti zvukove i pokrete za pojedine dijelove teksta
- povezane riječi rastaviti i ispravno prepisati tekst
- od danih riječi sastaviti složenice
- izmisliti izraz te ga prepisati ukrašenim slovima

U materijalima se također nalaze i opisi dviju aktivnosti u kojima učenici trebaju vezano za dva poglavlja iz knjige izraditi cvijet od papira te vrećicu za kestene u obliku figure.

Svi materijali u knjizi služe poticanju motivacije za čitanje kao i za razvijanje sposobnosti čitanja s razumijevanjem pa se u materijalima nalaze i dva testa koja se sastoje od ulomka i pitanja vezanih za ulomak, a služe za provjeru čitanja s razumijevanjem. Jedan test se preporuča provesti prije čitanja knjige, a jedan nakon čitanja. Cilj testova je utvrditi koliko je vremena učenicima potrebno da pročitaju dani ulomak i pitanjima provjeriti koliko temeljito su čitali.

Ovaj priručnik nudi mogućnost organiziranja kreativne nastave u kojoj se postavljanjem pitanja neće provjeravati samo činjenice iz djela već će se kroz kreativne i raznolike zadatke poticati učenikova kreativnost i stvaralaštvo što može pozitivno utjecati na motivaciju za čitanje općenito. Gotovi predlošci za kopiranje također uvelike olakšavaju učiteljima pripremu sata.

8. MOGUĆNOST PRIMJENE NJEMAČKIH MATERIJALA ZA OBRADU DJELA „MALA VJEŠTICA“ U HRVATSKIM ŠKOLAMA

Prethodno navedeni primjeri zadataka koji su dostupni na internetskim stranicama, kao i oni navedeni u priručniku za obradu djela *Mala vještica*, prevedeni na hrvatski jezik zasigurno bi mogli pronaći mjesto u hrvatskim školama na satu lektire na kojem se obrađuje to djelo Otfrieda Preusslera.

Aktivnosti i zadaci koji su dostupni u analiziranim materijalima i koji se koriste kao motivacija za čitanje u obliku razgovora o vješticama ili u obliku likovnih prikaza vještica zasigurno mogu pronaći mjesto i u hrvatskim školama s obzirom da je lik vještice prisutan i u nekim hrvatskim legendama. Kroz takve zadatke učenici bi mogli usporediti lik vještice koji se pojavljuje u legendama s onim koji se pojavljuje u priči o maloj vještici.

Iz analiziranih materijala u hrvatskim bi se školama u sklopu lektire mogli upotrijebiti i zadaci koje učenici rješavaju neposredno nakon čitanja pojedinog poglavlja, a u kojima na unaprijed pripremljene obrasce bilježe neke podatke iz knjige, primjerice naslov poglavlja ili imena likova koji se u poglavlju pojavljuju. Takvi zadaci bili bi osvježanje umjesto dnevnika čitanja koji učenicima zbog šabloniziranih zadataka često predstavlja problem.

U analiziranim materijalima sa njemačkog govornog područja pojavljuju se i zadaci koji se odnose na pojedina poglavlja *Male vještice*, a koji se koriste kada se lektira organizira u nekoliko odvojenih sati, odnosno nakon čitanja pojedinih poglavlja. Iako je zbog manjka sati u hrvatskim školama takav način organiziranja sata lektire teško provediv, ti materijali prevedeni na hrvatski jezik mogli bi biti korišteni na satu lektire koji je organiziran po postajama tako da učenici na svakoj postaji nalaze raznolike tipove zadataka koji se odnose isključivo na pojedino poglavlje.

Zadaci u kojima se čitanost provjerava na način da učenici moraju objasniti kako su razumjeli određenu situaciju u kojoj se našla mala vještica ili u kojima moraju promisliti o njezinim postupcima lako mogu pronaći mjesto i u hrvatskim školama. Takvi zadaci učenicima bi omogućili da sagledaju neku situaciju u kojoj se mala vještica našla, da razmisle o uzročno-posljedičnim odnosima, kao i da pretpostave što bi u priči bilo drugačije da se situacija odvijala drugačije, što je automatski poticaj za stvaralačko izražavanje.

U analiziranim materijalima pojavljuju se i oni u kojima se razumijevanje djela provjerava kroz društvene igre domino ili igre s kockom i poljima po principu igre *Čovječe ne ljuti se*. Takvi materijali mogli bi se iskoristiti u hrvatskim školama na samim satovima lektire, ali bi ih učenici mogli koristiti i poslije i na taj način bi se omogućilo da pojedinosti iz djela učenicima duže ostanu u pamćenju.

Materijali o maloj vještici koji se na njemačkom govornom području koriste za unutarpredmetnu korelaciju u hrvatskim školama nisu upotrebljivi s obzirom da je riječ o dva različita jezika pa su samim time drugačija i gramatička i pravopisna pravila koja se u takvim zadacima uvježbavaju, ali mogu poslužiti učiteljima kao polazište i orijentir za osmišljavanje sličnih zadataka sa zakonitostima hrvatskog jezika. S druge strane, materijali u kojima se ostvaruje korelacija s nastavom matematike, a u kojima učenici pomažu maloj vještici izračunati određene zadatke, zasigurno se mogu iskoristiti i u hrvatskim školama.

Analizirani materijali koji se koriste za upoznavanje autora Otfrieda Preusslera sadrže odlomke o njegovom životu i stvaralaštvu koji su uglavnom opširni s obzirom da je on u Njemačkoj domaći pisac i da mu se u školama posvećuje puno pažnje, ali takvi zadaci nisu prikladni za hrvatske škole zbog toga što je on u Hrvatskoj strani pisac i na nastavi lektire nema dovoljno vremena za detaljno bavljenje njegovim životom. Umjesto opširnih odlomaka koji opisuju život autora, u hrvatskim bi školama zasigurno bolji učinak imale kratke bilješke o autoru u kojima bi učenici mogli saznati iz koje zemlje on dolazi, na kojem je jeziku pisao kao i neku zanimljivost iz njegovog života, a takve bi informacije mogli zabilježiti u obliku osobne iskaznice autora.

Osim na samom satu lektire, učenici bi se u hrvatskim školama autorom i djelom *Mala vještica* mogli baviti i na nastavi Njemačkog jezika u kojoj se učenicima otvara mogućnost da na stranom jeziku istražuju pojedinosti o autoru, da izgovaraju čarolije iz priče, da na temelju kratkog sadržaja na tom jeziku prikažu dio priče kao igrokaz, ili da na temelju riječi iz priče uče neka pravila. Primjerice, učenici bi na nastavi Njemačkog jezika riječi iz *Male vještice* kao što su Oberhexe i Wetterhexe mogli iskoristiti za učenje složenica što je samo jedan od primjera koji bi se mogao provesti. Navedeni prijedlozi samo su dio onoga što je s djelima Otfrieda Preusslera moguće ostvariti na nastavi lektire, a materijali koji se mogu pronaći na internetskim stranicama kao i priručnik za obradu djela *Mala vještica* učiteljima u hrvatskim školama mogu poslužiti kao poticaj i motivacija za osmišljavanje novih kreativnih zadataka.

9. ZAKLJUČAK

Kroz ovaj rad nastojalo se ukazati na važnost i osobitosti izvannastavnog čitanja lektirnih djela kao i organiziranja sata lektire koji slijedi nakon čitanja. Nedostatak motivacije za čitanje kao i odbojnost prema lektiri kod učenika su često rezultat samog pristupa lektirnim djelima na satu lektire, a u ovom su radu prikazani prijedlozi aktivnosti koje mogu omogućiti da učenici sat lektire i samu komunikaciju s književnim djelom dožive kao pozitivno iskustvo što može rezultirati motivacijom za čitanje ubuduće. Motivacija za čitanje ovisi i o popisu djela, odnosno o tome koliko taj popis odgovara interesima i željama učenika. Upravo djela koja odgovaraju interesima učenika otvaraju vrata za organizaciju kreativne i zabavne nastave u kojoj će učenici imati priliku uroniti u djelo i postati dio istog.

Interesima učenika po svojim obilježjima odgovaraju i djela Otfrieda Preusslera. Činjenica je da je Otfried Preussler u njemačkim školama domaći autor i da se zbog toga njegovim djelima tamo posvećuje velika pozornost i mnogo vremena pa ne čudi ni mnoštvo dostupnih materijala za obradu djela *Mala vještica*. Većina dostupnih materijala koji se koriste na njemačkom govornom području za obradu djela *Mala vještica* mogla bi se uz male prilagodbe i prijevod primijeniti i u hrvatskim školama na nastavi lektire iako se tom djelu ne bi moglo posvetiti toliko vremena koliko mu se posvećuje primjerice u Njemačkoj jer je u Hrvatskoj on ipak strani autor, a broj sati lektire je ograničen.

POPIS SLIKA

Slika 1. Primjer zadatka za vrijeme čitanja djela

Slika 2. Primjer kartica s pitanjima i odgovorima za igru domino

LITERATURA

- Blažević, I. (2007) Motivacijski postupci u nastavi lektire. *Školski vjesnik*, br.56, vol.1-2, str.91-100
- Frick, J. (2013) *Otfried Preußler im Klassenzimmer: Die pädagogische Verwertung der Bücher Otfried Preußlers* na adresi: https://www.hdm-stuttgart.de/science/science/scienceverzeichnis/199/korrigierte_Version_Preussler_Broschuere_Teil_1_Wassermann.pdf (Pristupljeno: 31. kolovoza 2020.)
- Gabelica, M., Težak, D. (2019) *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Naklada Ljevak
- Hinze, G., Bauch, B. (2019) *Die kleine Hexe: Kommentar und Kopiervorlage für den Unterricht*. Stuttgart. Thienemann
- Lieb, F. (2013) *Das Erfolgsmodell der ‚drei Kleinen‘ – Wassermann, Hexe und Gespenst* na adresi: https://www.hdm-stuttgart.de/science/science/scienceverzeichnis/199/korrigierte_Version_Preussler_Broschuere_Teil_1_Wassermann.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- Lučić-Mumlek, K. (2002) *Lektira u razrednoj nastavi: metodički priručnik*. Zagreb: Školska knjiga
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2006) *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- Rosandić, D. (2005) *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga
- Štanger-Velički, V. (1996) *Knjiga i ja. Vesela lektira za prvi i drugi razred*. Zagreb: Profil International
- Štanger-Velički, V. (1996) *Knjiga i ja. Vesela lektira za treći i četvrti razred*. Zagreb: Profil International
- Štanger-Velički, V., Blažević, B. (2011) *Svjetiljke za dječju dušu*. Zagreb: Alfa
- Vranjković, Lj. (2011) Lektira u razrednoj nastavi. *Život i škola*, god. 57, br.25, str.193-206

MREŽNE STRANICE

- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. Zagreb: Narodne novine https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://bildungsserver.berlin-brandenburg.de> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/themen/Medienbildung/Unterricht/filmbildung/kinderfilmfest/2019/KFF_2019_Begleitmaterial.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://docplayer.org/67099052-Die-kleine-hexe-unterrichtsmaterialien.html> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- http://materials.lehrerweb.at/fileadmin/lehrerweb/materials/gs/deutsch/lesen/buch/kl_hexe/hexe.html (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- http://materials.lehrerweb.at/fileadmin/lehrerweb/materials/gs/deutsch/lesen/buch/kl_hexe/spiel_anleit_be.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://vs-material.wegerer.at> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://vs-material.wegerer.at/deutsch/pdf_d/literatur/ab/Lesefragen-KleineHexe.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/Leseprotokoll.pdf> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/11a_Beurteilung-des-Buches.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/11b_Beurteilung-des-Buches.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/9_Der-Autor-Otfried-Preussler.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/Leseplan.pdf> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)

- https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/2_Steckbrief.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/otfried-preussler-die-kleine-hexe/> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://web0.fhnw.ch/plattformen/zl/wp-content/uploads/2020/03/3_Gedanken.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=65074> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=48800&oldaction=show&id=669703> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=26873&oldaction=show&id=669703> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=18153> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=18203&oldaction=show&id=669703> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=18203&oldaction=show&id=669703> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.4teachers.de/?action=download&downloadtype=material&downloadid=18203&oldaction=show&id=669703> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- http://www.caramba.lu/images/dossiers/kleine_hexe_kinokultur-caramba.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://www.edugroup.at/fileadmin/DAM/Dateien/Praxis/Filmerziehung/Die_kleine_Hexe/die_kleine_hexe_AB.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.landestheater.net/de/theatervermittlung/schule-und-kindergarten/materialmappen/materialmappe-kleine-hexe> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://lehrermarktplatz.de/material/144201/lehrprobenpaket-die-kleine-hexe-inkl-brettspiel-quiz-urkunde-und-vielem-mehr> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.lehrer-online.de/unterricht/grundschule/sprache/lesen-und-schreiben/unterrichtseinheit/ue/die-kleine-hexe-von-otfried-preussler/> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)

- <http://www.lesequiz.ch/1-3-schuljahr/buch/345/zuordnung-34> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.onilo.de/themenwelten/die-kleine-hexe> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <http://www.preussler.de/wirken/fragen/> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- <https://www.schule-bw.de/faecher-und-schularten/schularten/grundschule/faecher/deutsch/kompetenzbereich-leser-umgang-mit-texten-und-medien/kleinehexe> (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)
- https://www.wienextra.at/fileadmin/web/cinemagic/pdf_Unterrichtsmaterial/DIE_KLEINE_HEXE_Unterrichtsmaterial.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2020.)

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSKOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ja, Mateja Bertović, diplomski rad pod naslovom Otfried Preussler kao lektirni naslov u potpunosti izradila samostalno. Pri izradi sam koristila literaturu koju sam u skladu s pravilima i navela.

U Zagrebu, _____

Potpis: _____